

UNIVERZITETA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Iztok Godec

**Prisotnost vojaških tem v učbenikih za zgodovino v slovenskih
gimnazijah med leti 1981 in 2001**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZITETA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Iztok Godec

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

**Prisotnost vojaških tem v učbenikih za zgodovino v slovenskih
gimnazijah med leti 1981 in 2001**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Za strokovno pomoč in vodenje pri izdelavi diplomske naloge se zahvaljujem
mentorju doc. dr. Damijanu Guštinu

Za pomoč se zahvaljujem tudi izredni profesorici dr. Danieli Trškanovi na Filozofski
Fakulteti, knjižničarkam v UKM ter Knjižnici Prežihovega Voranca v Slovenski Bistrici ter
staršem in partnerki za potrpežljivost.

Prisotnost vojaških tem v učbenikih za zgodovino v slovenskih gimnazijah med leti 1981 in 2001

Slovenija je z osamosvojitvijo prešla iz enopartijskega političnega v večstrankarski sistem. Z demokratizacijo se je v Sloveniji začel tudi proces približevanja standardom zahodne Evrope in vključevanje v evropske in svetovne organizacije. Spremembe so se pojavile na vseh področjih družbe in tudi šolstvo ni bila izjema. Tudi zgodovina kot učni predmet v šoli in z njo učbeniki, ki so se tam uporabljali, so bili deležni teh sprememb. Svet Evrope, katerega članica je bila od 1993 tudi Slovenija, je poudarjal, da je potrebno zmanjševati delež politične in vojne zgodovine v korist drugim vejam zgodovine. V učbenikih za gimnazije je bilo opaziti, da se je delež vojaških tem zmanjšal že pred vstopom Slovenije v to organizacijo. Je pa vsekakor zanimivo to, da je delež po tem letu nekoliko narasel v učbenikih treh od štirih letnikov.

Ključne besede: vojaška zgodovina, zgodovinski učbeniki, gimnazija.

Presence of military themes in history handbooks for slovenian high schools in years betwin 1981 and 2001

With its independence Slovenia has come from monopartie political system to democracy. With democracy in Slovenia came along the process of reaching Western Europe standards and participation in different European and World organization. Changes were appearing on all levels of society and education was no exception. History as school subject and whit it its handbooks were part of this changes too. Council of Europe, part of which is Slovenia since 1993, has stressed that political and military history should be reduced in benefit of other branches of history. In history handbooks for high school this changes were included before Slovenia joined in Council of Europe. But interesting its that share of military history themes in history handbooks have raised in three of four cases after that date.

Key words: Military history, history handbooks, high school.

Kazalo vsebine

1 Uvod.....	9
2 Metodološki okvir.....	10
2.1 Področje preučevanja	10
2.2 Cilji preučevanja	10
2.3 Hipoteze	10
2.4 Uporabljene metode	11
2.5 Temeljni pojmi	11
3 Obdobje med leti 1981 in 2001	13
4 Zgodovina v šoli.....	16
4.1 Svet Evrope	17
4.2 Euroclio	18
5 Vojaška zgodovina.....	19
6 Zgodovinski učbeniki	22
6.1 Zgodovina 1 (1981).....	24
6.2 Zgodovina 2 (1982).....	26
6.3 Zgodovina 3 (1983).....	28
6.4 Zgodovina 4 (1984).....	29
6.5 Zgodovina 1 (1986).....	30
6.6 Zgodovina 1 (1989).....	32
6.7 Zgodovina 2 (1990).....	33
6.8 Zgodovina 3 (1992).....	35
6.9 Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995)	36
6.10 Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997)	38
6.11 Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij (1998)	39
6.12 Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999)	40
6.13 Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000).....	42
7 Primerjava učbenikov	44
7.1. Primerjava učbenikov za prvi letnik.....	44
7.2 Primerjava učbenikov za drugi letnik.....	46
7.3 Primerjava učbenikov za tretji letnik	47
7.4 Primerjava učbenikov za četrti letnik.....	49

7.5 Primer teme: Slovenci med II. svetovno vojno	51
8 Verifikacija hipotez in sklep.....	54
9 Zaključek.....	57
10 Literatura.....	58

Kazalo tabel

Tabela 6.1: Učbeniki za uporabo v slovenskih gimnazijah izdani med letom 1981 in 2001... 23	23
Tabela 6.2: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1981)	26
Tabela 6.3: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2 (1982)	27
Tabela 6.4: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3 (1983)	28
Tabela 6.5: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 4 (1984)	30
Tabela 6.6: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1986)	31
Tabela 6.7: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1989)	33
Tabela 6.8: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2 (1990)	34
Tabela 6.9: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3 (1992)	35
Tabela 6.10: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Naša doba:oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995).....	37
Tabela 6.11: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997).....	38
Tabela 6.12: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazije (1998).....	40
Tabela 6.13: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999).....	41
Tabela 6.14: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000).....	43
Tabela 7.1: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za prvi letnik	44
Tabela 7.2: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za drugi letnik	46
Tabela 7.3: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za tretji letnik	48
Tabela 7.4: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za četrti letnik.....	50

Seznam grafov

Graf 6.1: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1981).....	25
Graf 6.2: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2 (1982).....	27
Graf 6.3: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3 (1983).....	29
Graf 6.4: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 4 (1984).....	30
Graf 6.5: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1986).....	32
Graf 6.6: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1989).....	33
Graf 6.7: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2 (1990).....	34
Graf 6.8: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3 (1992).....	36
Graf 6.9: Deleži VT, DVT in NVT v Naša doba:oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995)	37
Graf 6.10: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997)	39
Graf 6.11: Deleži VT, DVT in NVT v Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazije (1998)	40
Graf 6.12: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999)	42
Graf 6.13: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000)...	43
Graf 7.1: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za prvi letnik	45
Graf 7.2: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za drugi letnik	47
Graf 7.3: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za tretji letnik	49
Graf 7.4: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za četrti letnik	50

1 Uvod

Z izbiro teme diplomskega dela sem imel precej težav. Predvsem sem si želel združiti pridobljeno znanje iz področja politologije / obramboslovja na Fakulteti za družbene vede in pedagoške zgodovine iz Filozofske fakultete. Zato sem si izbral temo, ki mi omogoča oboje. Veliko je govora o tem, da smo z osamosvojitvijo prešli iz enostrankarskega totalitarnega režima v demokracijo. Družbeno politični sistem poskuša vplivati na socializacijo mladine in implementacijo določenih vrednot in norm preko šolskega sistema, zato lahko, do neke mere, preko vsebin v učbenikih ugotovimo, katere so te vrednote.

Zgodovina je eden temeljnih povezovalnih členov v družbi, saj preko nje nek narod išče svojo identiteto, politični sistem pa lahko preko nje dokazuje svojo legitimnost. Ravno preko kontroliranega posredovanja zgodovinskih dejstev se velikokrat poskuša ustvariti neka skupinska zavest, ki pomaga ohranjati določen režim, posameznikom ali institucijam pa pomaga uresničevati določene cilje, opozarja nas tudi na slabe strani človeštva, katerih ponovitvam bi se bilo treba izogniti. Zato je zgodovina kot predmet v šoli pomemben dejavnik socializacije.

Seveda pa se je v človeški zgodovini zgodilo veliko stvari in treba se je odločiti katere vključiti v učni načrt oziroma katero zgodovino (politično, vojaško, religiozno, gospodarsko, socialno ...) potiskati v ospredje. Nekako velja prepričanje, da je treba zmanjševati vojaško in politično zgodovino in dati večji poudarek drugim vrsta zgodovine. Zato sem se odločil, da v tem diplomskem delu raziščem, koliko je bilo storjenega v tej smeri v prvih desetih letih demokracije in samostojnosti Slovenije. Za protiutež oziroma za primerjavo pa sem vzel zadnjih deset let skupne države. Za gimnazijske učbenike sem se odločil, ker gimnazije vsebujejo največ ur pouka zgodovine, s tem pa ponuja tudi največjo bazo vsebin za preučevanje.

2 Metodološki okvir

2.1 Področje preučevanja

Področje diplomskega dela je vojaška tematika v učbenikih pri predmetu zgodovina v gimnazijah, izdanih med leti 1981 in 2001. Za preverjanje prisotnosti teh tem bom uporabil podatke, ki jih bom pridobil z analizo vsebine učbenikov iz tega obdobja. Najprej bom predstavil zgodovino kot predmet v šolah in čas zajet v diplomskem delu. Sledil bo opis učbenikov, ki so bili v proučevanem času izdani. Sledil bo predstavitev kriterijev, ki ji bom uporabil za analizo učbenikov, nato bo predstavitev zbranih podatkov, njihova analiza ter interpretacija. Moji rezultati bodo zajemali le delež vojaških tem v primerjavi z ostalimi temami.

2.2 Cilji preučevanja

Pred začetkom pisanja diplomskega dela sem si zastavil cilj, ugotoviti ali je demokratizacija političnega sistema privedla do zmanjšanja prisotnosti vojaških tem pri predmetu zgodovina. Do zaključkov bom poizkusil priti z analizo zgodovinskih učbenikov, ki so bili izdani med leti 1981 in 2001, torej deset let pred in po osamosvojitvi in demokratizaciji države. Tako bom poizkusil dokazati, da je prehod na demokracijo prinesel tudi postopno zmanjšanje vojaške tematike v učbenike.

2.3 Hipoteze

Generalna hipoteza: V desetih letih po letu 1991 in osamosvojitvi Republike Slovenije je prisotnost vojaških tem v zgodovinskih učbenikih za gimnazije v primerjavi s prejšnjimi desetimi leti kvantitativno upadla.

Delovne hipoteze:

Hipoteza I: V učbenikih za prvi letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.

Hipoteza II: V učbenikih za drugi letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.

Hipoteza III: V učbenikih za tretji letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.

Hipoteza IV: V učbenikih za četrti letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.

Hipoteza V: Največji delež vojaških tem je v učbenikih za četrti letnik.

Hipoteza VI: Največji upad deleža vojaških tem je v učbenikih za 4. letnik gimnazije.

2.4 Uporabljene metode

Z deskriptivno metodo in analizo sekundarnih virov bom predstavil temeljne pojme, ki se pojavijo v raziskavi, kot so zgodovina, gimnazija, vojaška tema, učbenik, politični sistem ... Z analizo primarnih virov bom predstavil značilnosti predmeta zgodovina v šoli, učbenike in čas, ki je zajet v diplomskem delu. Uporabil bom relevantne vire, ki so na voljo v knjigah in v internetnih bazah. Podatke za preverjanje hipotez diplomskega dela bom pridobil z analizo zgodovinskih učbenikov. Za opis tega preverjanja bom uporabil deskriptivno metodo in analizo primarnih virov. Rezultate analize bom predstavil s statistično metodo.

2.5 Temeljni pojmi

Politični sistem - tudi *politični režim* ali *politični sistem oblasti*, načela za organizacijo vrhovne oblasti v državi ali njej podobni organizaciji, posebej glede nosilcev oblasti, njihovega družbenega, pravnega in številčnega razmerja do drugega prebivalstva države. V podobnem pomenu se uporabljajo izrazi *državna ureditev*, *državnopravni sistem* in *ustavna ureditev*, le da se ti po mnenju nekaterih ne prilegajo dovolj pojmom iz starejših obdobj. Politični sistem obravnava ustavno pravo z gledišča veljavnega prava v kaki državi; teorija države jih sistemizira, politologija in sociologija pa tudi vrednotita po kriterijih ustreznosti. Zgodovina države kot del pravne zgodovine preučuje njihove konkretne razvojne oblike v določenih okoljih v različnih obdobjih. (Voglar 1995, 88)

Učbenik¹ - spada med učila, ki so v pomoč učiteljem pri razlaganju snovi in učencem pri učenju. Obstajajo tri vrste učbenikov:

¹ Pojasnilo se nanaša na zgodovinske učbenike.

- klasičen (besedilo - slikovno ali pisno gradivo je le ilustracija ali poglobitev besedila)
- poldelovni (besedilo - slikovno ali pisno gradivo; naloge (na koncu besedila) se nanašajo na besedilo, redko na dodatno slikovno ali pisno gradivo; napotki za delo npr. z atlasom, delovnim zvezkom ali drugo dopolnilno literaturo)
- delovni (besedilo - pisno in slikovno gradivo pogloblja in širi učbeniško vsebino; številne naloge na besedilo, pisno in slikovno gradivo, dodatno literaturo, internet; izpitne naloge in napotki za reševanje nalog)

Glavni elementi notranje strukture sodobnega učbenika so: *besedilo* (široke teme/poglavja, teme, didaktični poudarki), *slikovno gradivo* (ilustracija, konkretizacija, raziskovanje (delo z viri)), *pojmi* (razjasnitev in razumevanje vsebine), *naloge* (reproduktivne (obnovitev), produktivne (poglobitev, razširitev, nov vidik), dodatne (dodatna literatura, atlas, samostojno delo)). (Trškan 2004, 121)

Vojaški² –a –o prid. (á) nanašajoč se na vojake: vojaški poklic; vojaške veščine ... (SSKJ 1995, 1529)

Vôjen –jna –o prid. (õ) nanašajoč se na vojno: bila sta vojna prijatelja ... (SSKJ 1995, 1529)

Pridevnik vojaški se torej nanaša na vojake (v vojnem času in miru), vojen pa na samo vojno. Zato je za zgodovino povezano z vojsko v obdobju miru in vojne, primernejši izraz vojaška zgodovina, kot pa vojna zgodovina.

Zgodovinopisje - tudi *zgodovina*, je veda, ki raziskuje pretekla dogajanja in procese. Več zgodovinarjev opredeljuje zgodovino kot vedo o zgodovinskem razvoju človeka, človeških družb in človekovega naravnega okolja ali preprosto kot »znanost o preteklosti«. Za M. Blocha je zgodovina »znanost o človeku in času«, za L. Fabvra pa kot izrazito socialna znanstvena disciplina - znanost o preteklosti »človeških družb oz. organiziranih skupin«. Temeljne naloge zgodovine so: proučevanje in kritični pretres virov, ugotavljanje in urejanje zgodovinskih dejstev ter razlaga zgodovinskih dejstev in procesov v njihovi vzročni in razvojni povezanosti. (Voglar 2001, 165)

Samo zgodovinopisje se torej nanaša na zgodovino človeške družbe, torej preučuje obdobje od nastanka človeka do danes. Poznamo različne periodizacije³ zgodovine. Četudi je meja

² Vojaška zgodovina je podrobneje predstavljena v petem poglavju.

³ Periodizacija pomeni delitev zgodovinskega dogajanja na obdobja

med obdobji kakšen pomembnejši dogodek, še ne pomeni, da prehod iz enega v drugo zgodovinsko obdobje prinese takojšno spremembo, temveč prehajajo obdobja iz enega v drugo. Zaradi krščanskega vpliva je največji mejnik rojstvo Kristusa, ki predstavlja izhodiščno točko štetja (0)⁴ in tako je prva delitev na obdobje pred in po Kristusu.

Periodizacija, ki se uporablja v novejših gimnazijskih učbenikih, je naslednja:

- prazgodovina ali pravek (do 3500 pr. Kr.)
- stari vek ali antika (od 3500 pr. Kr. do 476)
- srednji vek (od 476 do 1492)
- novi vek (od 1492 do 1918)
- sodobnost (od 1918)

(periodizacija povzeta po Brodnik 2009, 17)

3 Obdobje med leti 1981 in 2001

Slovenija je v obdobju med leti 1981 in 2001 doživljala pomembne spremembe, saj je iz skupne jugoslovanske poti stopila na pot samostojne države. Ta pot se je začela že v sredini sedemdesetih z novo ustavo:

»Z ustavo 1974 je SFRJ dobila nekatere značilnosti konfederacije; najpomembnejše je bilo odločanje s soglasjem vseh SR in SAP o ključnih zadevah (ustava, državne meje, temeljne gospodarske odločitve), najbolj centralizirani pa sta ostali zunanja politika in obramba, čeprav so SR že od 1968 razvijale teritorialno obrambo.« (Voglar 1995, 93)

Vendar pa novo zasnovani politični sistem ni mogel zaživeti v popolnosti zaradi monopola odločanja KPJ v zveznih organih. Državo je na začetku osemdesetih pretresla še smrt dotedanjega predsednika države Josipa Broza Tita, ki je umrl 4. maja 1980, in je Jugoslavijo pahnila v krizo na vseh segmentih družbe (gospodarskem, socialnem, političnem). Gospodarska kriza je zajela državo zaradi pomanjkanja deviz in negativnim razmerjem med uvozom in izvozom. Državo je pestilo zlasti pomanjkanje naftnih derivatov, zato je poizkušala z uvedbo bencinskih bonov in dovoljenjem vožnje za avtomobile vsak drugi dan t. i. par in nepar. Vendar je država kljub vsemu leta 1984 v Sarajevu organizirala zimske

⁴ Različne kulture/civilizacije uporabljajo različne mejnike, tako muslimani obeležujejo kot točko 0 Mohamedov prihod v Medino (622 n. št.), za stare Grke so bile mejnik prve olimpijske igre (776 pr.n. št.) ...

olimpijske igre. Politično se je v osemdesetih v državi razvnel boj med centralisti (konzervativni partijski vrhovi predvsem srbski in črnogorski) in federalisti (liberalnejši deli države, zlasti SR Slovenija in SR Hrvaška). V SR Sloveniji in SR Hrvaški so se začele v drugi polovici osemdesetih oblikovati tudi ideje o vzpostavitvi strankarskega pluralizma in parlamentarne demokracije.

Opozicijo oblasti v SR Sloveniji so najprej predstavljali slovenski intelektualci, ki so se zbirali okoli Nove revije in so v njeni 57. številki razvili nacionalni program, ki je zahteval krepitev slovenske državnosti. Zahteve intelektualcem so ponovile tudi predhodnice strank - zveze (Slovenska kmečka zveza, Slovenska demokratična zveza). Njim pa je sledila še republiška oblast (ZKS), saj je njena delegacija zapustila 14. kongres ZKJ januarja 1990 in s tem povzročila njen razpad. Sledile so volitve, na katerih je slavila opozicija združena v DEMOS. Sledila so pogajanja za rešitev Jugoslavije, ki so bila neuspešna, zato se je po uspešnem plebiscitu, na katerem je prebivalstvo Slovenije izbralo samostojnost, nova oblast dobila potrditev, da vodi Slovenijo v smer osamosvojitve.

Neodvisnost je bila razglašena 25. junija 1991, kateri je takoj sledila desetdnevna vojaška intervencija, ki se je končala s prekinitvijo vojaških akcij in mirovnimi pogajanjmi. Sledila so priznanja samostojnosti s strani nekaterih držav iz mednarodne skupnosti. Dokončno priznanje pa je pomenilo sprejetje Slovenije v Organizacijo združenih narodov (OZN) 22. 3. 1992. Postala je 176. polnopravna članica OZN.

14. 3. 1993 je Slovenija postala polnopravna članica Sveta Evrope. Integracija v evropske in svetovne institucije je sicer potekala že prej. 15. oktobra 1992 je bila Slovenija sprejeta v Evropsko banko za obnovo in razvoj (EBRD), 15. januarja 1993 je postala članica Mednarodnega denarnega sklada (IMF), 25. februarja pa polnopravna članica Svetovne banke (IBRD). (Mihelač 1999, 514)

Slovensko šolstvo v osemdesetih sta najbolj zaznamovala dva dogodka, ki imata svoje začetke že v koncu sedemdesetih let v Jugoslaviji. Prvi je bil poizkus iz Beograda, da uvedbe skupna programska jedra v šolstvu in hkratna uvedba usmerjenega izobraževanja v šolstvu.

Skupna programska jedra vzgojno-izobraževalnega dela, ki naj bi bila ne glede na posebnost republike, obvezna v vsej državi, so začeli pripravljati leta 1979. Predlog je bil kljub nasprotovanju Slovenije sprejet leta 1983 in naj bi stopil v veljavo v šolskem letu 1984/85. Slovenija se je temu odločno uprla in skupnih programskih jeder ni upoštevala. Še več. Njeni predstavniki se od leta 1984 sej v Beogradu niso več udeleževali, za šolske učne načrte so skrbeli v pristojnih organih v Ljubljani, in to ločeno od drugih delov Jugoslavije. (Gabrič 2005b, 1165-1174)

Usmerjeno izobraževanje je bilo uvedeno v šolstvo brez poizkusov na eksperimentalnih šolah pod diktatom politike in brez sodelovanja kritikov, ki so poudarjali, da sistem ne upošteva razvoja tehnologije in sodobnih gospodarskih gibanj. Temeljilo je na Zakonu o usmerjenem izobraževanju, ki je bil sprejet aprila 1980, veljati pa je začel za šolsko leto 1981/82. Na prvo mesto je zakon postavil šolanje za delo, splošno izobrazbo pa potisnil v ozadje. Ker je vsaka srednja šola po končanju dijaku morala dati poklic, so bile gimnazije spremenjene v srednje šole naravoslovno-matematične, družboslovno-jezikovne in pedagoške usmeritve, odpravljeni so bili tudi zaključni izpiti po koncu srednje šole. Temeljna zahteva za drugo stopnjo je bila, *»da se lahko tisti, ki se učijo, po končanju ustreznih faz usmerjenega izobraževanja neposredno vključijo v delo v ustreznih poklicih«*, to pa je bil tudi pogoj za zahtevo, *»da nobena šola in nobena oblika izobraževanja ne more pripravljati mladih izključno na študij«*. Zaradi spodbujanja kulta fizičnega v primerjavi z umskim delom so na račun naravoslovnih in družboslovnih predmetov okrepili vlogo predmetov, ki so bili namenjeni spodbujanju fizičnega dela in ideologije vladajoče stranke. Usmerjeno izobraževanje je bilo deležno kritik že od uvedbe. Sredi osemdesetih pa so se kritike poenotile tako, da so oblastniki ob koncu osemdesetih resno razmišljati o ukinitvi tega sistema, kar so v začetku devetdesetih tudi uresničili. (povzeto Gabrič 2005a in Gabrič 2005c)

Usmerjeno izobraževanje se ukine leta 1990 in gimnazijski program se ponovno vzpostavi. Za zaključek šolanja v gimnazijah je bila uvedena matura. Prvo maturo dijaki opravljajo leta 1995.

Zaradi poizkusa uvajanja skupnih programskih jeder slovenske »gimnazije« dobijo učni načrt šele leta 1986. Naslednji učni načrt je nastal v samostojni državi leta 1992, sledil pa mu je učni načrt leta 1996.

4 Zgodovina v šoli

V šolah je predmet zgodovina v preteklosti igral pomembno vlogo pri oblikovanju narodne zavesti in identitete. Služil pa je tudi kot orodje za prenašanje določenih idej in miselnosti na naslednje rodove. Uspešnost tega orodja pa je zagotovljena zaradi želje otrok po poistovetenju z junaki (tudi anti-junaki), katerih pa v zgodovini ne manjka.

Današnja vloga predmeta zgodovina je bistveno drugačna od tradicionalne vloge zgodovine, ki je prevladovala od 19. stoletja do devetdesetih let 20. stoletja. Tradicionalna zgodovina je prikazovala kontinuiteto določene države, ponekod tudi pretiran etnocentrizem z elementi nacionalne superiornosti in šovinizma ter tako oblikovala nacionalno zavest evropskih narodov. Danes pa je nacionalna zgodovina prikazana v okviru drugih držav, evropske ali svetovne zgodovine. V učnih načrtih je vedno manj v ospredju vojaško-politično dogajanje, vedno večjo vlogo pa dobivajo gospodarsko-socialna tematika, tehnični napredek in vsakdanje življenje. (Trškan 2002, 65)

Samo zgodovino, ki se poučuje v šoli, lahko delimo na tri večje skupine. Nacionalna zgodovina, ki prinaša vsebine vezane na posamezen narod, državo. Ko govorimo o nacionalni zgodovini, je mišljena zgodovina lastnega naroda oziroma države, v tem primeru govorimo o zgodovini SFRJ oziroma njenih narodov do leta 1991 ter zgodovini Slovenije oziroma Slovencev po tem letu. Evropska zgodovina prinaša vsebine, ki so vezane na zgodovino geografskega prostora Evrope ter mediteranskega prostora⁵. Svetovna zgodovina pa prinaša vsebine vezane na svet z izjemo Evrope.

Zgodovino lahko delimo tudi vsebinsko glede družbenih vidikov in sicer se deli na politično zgodovino, vojaško zgodovino, gospodarsko zgodovino, družbeno zgodovino, kulturno zgodovino, pravno zgodovino, zgodovino religij in zgodovino vsakdanjega življenja.

⁵ Mediteranski prostor, čeprav njegov južni in vzhodni del geografsko ni vezan na Evropo, je preko Grkov in Rimljanov močno vezan na evropsko zgodovino starega veka.

Na predmet zgodovine v šoli imata danes velik vpliv dve evropski organizaciji: Svet Evrope in Euroclio.

4.1 Svet Evrope

Svet Evrope s sedežem v Strasbourgu (Francija) ki danes šteje 47 držav članic, združuje tako rekoč vso evropsko celino. Cilj te organizacije, ki jo je 5. maja 1949 ustanovilo 10 držav ustanoviteljic, je spodbujanje skupnega demokratičnega in pravnega prostora, ki deluje na osnovi Evropske konvencije o človekovih pravicah in drugih referenčnih besedilih o zaščiti posameznika. (Concile of Europe 2012)

Slovenija je za polnopravno članstvo v Svetu Evrope zaprosila 29. januarja 1992, v organizacijo je bila sprejeta 14. maja 1993. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope v Mnenju o članstvu Slovenije naši državi ni določila posebnih pogojev za vstop. Slovenija se je v tem času uveljavila kot uspešna članica s priznano visoko stopnjo spoštovanja človekovih in manjšinskih pravic ter uveljavitve demokratičnih institucij in načel pravne države. (Slovensko predstavništvo 2012)

Svet Evrope priporoča, da bi se morali učenci učiti zgodovine na vseh stopnjah izobraževanja, saj naj bi imela zgodovina posebno vrednost. Stališče Sveta Evrope je, da je zgodovina veda, ki pomaga mladim najprej razumeti čas, prostor, vzroke in posledice ter spremembe in kontinuitete v preteklosti. Hkrati Svet Evrope predlaga učenje in poučevanje ne samo politične, diplomatske ter vojaške zgodovine, ampak tudi učenje družbene, gospodarske, kulturne zgodovine ter tehničnih in znanstvenih sprememb v preteklosti, saj bi učenci tako lahko celostno razumeli dogajanje v preteklosti. Svet Evrope organizira tudi številne seminarje na temo evropska zgodovina za učitelje zgodovine na različnih stopnjah. Na teh seminarjih si učitelji izmenjujejo izkušnje pri poučevanju in predstavljajo učne načrte, učbenike ter poglobljene značilnosti poučevanja. Svet Evrope se tako zavzema za sodelovanje vseh učiteljev zgodovine v Evropi, še posebej pri pisanju učbenikov in izvajanju projektov. (Trškan 2002, 67).

4.2 Euroclio

Euroclio⁶ je Evropsko združenje učiteljev zgodovine, ki je bilo ustanovljeno leta 1992. Združenje je začelo delovati 21. aprila 1993 pod okriljem Sveta Evrope. Organizacija meni, da ima poučevanje zgodovine pomembno vlogo, ko gre za medsebojno razumevanje med ljudmi in narodi v Evropi. Tako poizkuša Euroclio vzdrževati diskusije med učitelji zgodovine o tem, kako in kaj poučujejo, ter jim ponuja možnost, da se aktivno udeležijo mednarodnih projektov, konferenc in seminarjev. Tudi Euroclio želi spodbuditi evropsko zavedanje pri mladih v Evropi s pomočjo učiteljev zgodovine. Tako je tudi Slovensko društvo učiteljev zgodovine, ki je bilo ustanovljeno 13. 10. 1999, vključeno v to organizacijo. (Trškan 2002, 69).

⁶ Clio ali Klio je ena izmed devetih grških boginj umetnosti in znanosti, muza zgodovine.

5 Vojaška zgodovina

Vojaška zgodovina je del zgodovinske vede. Morda ravno zaradi splošno sprejete definicije po Clausewitzu, da ni vojna nič drugega kot nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, se na vojaško zgodovino pogosto gleda kot del politične zgodovine. Zato se velikokrat govori o vojaško-politični zgodovini ali vojaško-politični tematiki.

O vojaški zgodovini kot posebni veji zgodovine se je začelo govoriti šele v začetku 19. stoletja, ko je švicarski teoretik Jomini opredelil tri vrste vojaške zgodovine. Prvo je poimenoval kot čisto verzijo, v katero je vključeno do minute natančno popisovanje vseh značilnosti določene bitke in vključno s časovnimi podatki o lokaciji in premikih najmanjših enot. Druga vrsta uporablja fronto ali bitko za preučevanje principov vojskovanja, z analizo odnosov med dogodki in s principi, ki so postavljeni v širši kontekst, se lahko preučuje večšina vojskovanja. Tretja vrsta Jominijeve vojaške zgodovine je politično-vojaška zgodovina in se nanaša na preučevanje vojne preko odnosov vojske s političnimi, socialnimi in z ekonomskimi faktorji.

Jominijev sodobnik Karl von Clausewitz je z razmišljanji in s pisanjem o osnovnih značilnostih konfliktov med narodi oblikoval vojaško zgodovino, ki jo lahko umestimo v Jominijevo tretjo vejo.

Uradna definicija vojaške zgodovine v ameriški vojski je: vojaška zgodovina je objektivna, točen, opisni in interpretativen zapis vseh aktivnosti vojaških sil v vojni in miru. Izraženo drugače, vojaško zgodovino zanima, kako se narodi pripravljajo na vojno, samo vojskovanje in končanje vojne, kako priprave na vojno in vojskovanje vplivajo na družbo ter kako države upravljajo vojaške sile v obdobju miru in kakšne so naloge vojaških sil v tem času. Ob tem se ponujajo tri kategorije vojaške zgodovine:

- operacijska: bojni ali vojaški vidik, zajema logistiko, taktiko, vojaško strategijo in vodenje; vključuje študije kampanj in operacijsko usmerjenje biografije
- administrativna in tehnična: navadno funkcionalne in profesionalne aktivnosti oboroženih sil; vključuje študije doktrine in organizacijskih struktur, javna naročila ter usposabljanje vojakov in razvoj orožja; vključuje mirnodoben in vojni razvoj
- vojska in družba: v zgodovinskem smislu upošteva celotno paleto vojaških odnosov skozi cikel vojne in miru; ukvarja se z nacionalnimi strategijami ter zajema odnose

med vojaškimi, socialnimi, političnimi, ekonomskimi in psihološkimi elementi na nacionalni ravni; ukvarja se z institucionalnimi problemi, rešitvami in razvojem; raziskuje odnose med civilno in vojaško avtoriteto. (Jessup 2000, 27-31)

Starejši vojaški leksikoni (še iz skupne države SFRJ) vojaško zgodovino opisujejo kot vejo zgodovine, ki preučuje vojaško preteklost. Deli jo na občo, nacionalno in specialno. Obča zgodovina se ukvarja z zgodovino vojn in večine vojskovanja ter je poznana tudi kot zgodovina vojn in zgodovina večine vojskovanja. Nacionalna vojna zgodovina obdeluje vojno zgodovino posameznih držav in narodov. Specialna pa zgodovino vojska, rodov, oborožitve... (Petrovič 1981, 189)

Ob vsej moderni tehnologiji se ne moremo izogniti internetu in »googlanju«, saj je to navadno prvo (pogosto tudi edino) orodje mladih raziskovalcev. Če vtipkamo vojaško zgodovino v internetno enciklopedijo Wikipedia, rezultat besedilo: *»Vojaška zgodovina je interdisciplinarna veda, ki združuje področji zgodovine in obramboslovja. Namen vede je preučevanje starih vojska/oborožene sile s poudarkom na izboljšanje trenutnega stanja v oboroženih silah. Zelo pogosto se pokriva z vojno zgodovino.«* (Wikipedia.org 2012) Hiperpovezava na vojno zgodovino pa nam da rezultat: *»Vojna zgodovina je del zgodovinske vede, ki preučuje zgodovino vojn. Zelo pogosto se prekriva z vojaško zgodovino.«* (Wikipedia.org 2012)

Na slovenskem prostoru se je z vojaško zgodovino ukvarjal Janez J Švajncer, vojaški zgodovinar, ki ima velik prispevek k raziskovanju slovenske vojaške zgodovine. Švajncer namesto vojaška zgodovina raje uporablja termin vojna zgodovina, o njej pa pravi tako:

»Vojna zgodovina je ena od vej zgodovinske vede. Opredeljuje jo predmet obdelave, to pove že ime samo. Čeprav jo jedrnata oznaka predstavlja kot zgodovino vojn, je pojem veliko širši in ne zajema samo zgodovino vojn, marveč tudi zgodovino vojsk, veččin vojskovanja in vsega drugega, kar je povezano z vojnami in vojskami.

Razčlenitev omogoča obravnavo posameznih elementov. Ti so:

- vojna zgodovina kot del zgodovine

Vojna je del dogajanja v zgodovine človeštva. Njihova posebnost v tej skupni zgodovini pa je vendarle toliko in tako izrazita, da je ta del zgodovine posebej opredeljen, zato lahko vojni del zgodovine človeštva brez težav tako opredelimo kot tudi obravnavamo posebej.

- vojna zgodovina kot del zgodovinske vede

Zgodovino človeštva obravnava zgodovinska veda. Tudi z vojno zgodovino ne more biti drugače – je del zgodovine kot vede. Vendar je zaradi zaprtosti virov⁷ in institucionalne omejenosti⁸ državi omogočeno izvajati učinkovitejšo kontrolo nad (vojno) zgodovinsko vedo, kar lahko privede do prirejanja in prilagajanja drugim ciljem, kot pa zgodovini kot vedi.

- vojna zgodovina kot zgodovina vojn in vsega drugega z vojnega in vojaškega področja

Ime pove, da je vojna zgodovina zgodovina vojn, kljub temu pa gre za širši pojem. Z vojno zgodovino imenujemo vse, kar se nanaša na zgodovino vojn, vojskovanja, vojsk in s tem povezanim. V vojni zgodovini je seveda najpomembnejša zgodovina vojn, saj so vojske, njihov razvoj, oborožitev, sestava in vse drugo podrejeni glavnemu cilju, ta pa je vojna in zmaga v vojni. Dejansko pa vojna zgodovina zajema tri najpomembnejše celote. Te so:

1. zgodovina vojn
2. zgodovina vojsk
3. zgodovina veččine vojskovanja.«

(Švajncer 1998, 21–25)

⁷ Po prepričanju Švajncerja so viri težko dostopni, saj tako država varuje podatke pomembne za varnost države.

⁸ Avtor tukaj meni, da je interes države, da jo ima pod svojim okriljem in jo zato najpogosteje umesti v vojno ministrstvo ali celo neposredno v vojsko.

6 Zgodovinski učbeniki

Sodobna didaktika se zaveda, da je kvaliteten učbenik tudi v moderni šoli najosnovnejše učilo in da lahko odločujoče vpliva na racionalizacijo učnega procesa. (Trojar 1994, 46)

Moderni učbeniki bi morali težiti k čimbolj integralnemu prikazu zgodovine, to je zgodovine vseh področij človeškega življenja, kar je obče sprejeto v modernem zgodovinopisju. To je vzpostavila šola analistov od 30. let dalje in se je v demokratičnih evropskih državah prevladujoče uveljavilo od konca 60. let dalje. Osnovni poudarek naj bo na prikazu človeškega dela, ustvarjanja, zlasti iznajdb, uveljavljanja, racionalizma razsvetljenstva in seveda tudi protipojavov, kot so iracionalizem, konzervativizem, reakcija. Ta problematika je običajno povezana z družbenimi strukturami, družbeno stratifikacijo, družbeno konfliktnostjo in posledično seveda s politično organiziranostjo in političnim razvojem. Učbeniki naj stremijo tudi za predstavitvijo vsakdanjega življenja, seveda pa naj kolikor je le mogoče, vključujejo tudi prikaz kulturne in idejne zgodovine. (Slivar 2008, 5)

Med letoma 1981 in 2001 je po navedbah dr. Trškanove v Sloveniji izšlo 13 učbenikov, ki so se uporabljali pri pouku zgodovine v slovenskih gimnazijah in so prikazani v Tabeli 6.1.

Iz Tabele 6.1 je razvidno, da so v tem obdobju izšli štiri učbeniki za prvi letnik in po trije učbeniki za ostale tri letnike gimnazije. Vsi učbeniki so izšli pri ljubljanskih založbah. Dvanajst od teh učbenikov je izdala DZS (Državna založba Slovenije), enega iz leta 1998 pa založba Modrijan. Od vseh omenjenih učbenikov so bili štiri izdani v obdobju SFRJ, ostalih osem pa v obdobju slovenske samostojnosti.

Tabela 6.1: Učbeniki za uporabo v slovenskih gimnazijah izdani med letom 1981 in 2001.

Leto izida	Letnik	Avtor, naslov, kraj izdaje, založnik
1981	1.	Grobelnik Ivan, Zgodovina 1 (poskusni učbenik), Ljubljana, DZS.
1982	2.	Božič Branko, Weber Tomaž, Zgodovina 2, Ljubljana, DZS.
1983	3.	Grobelnik Ivan, Voje Nace, Zgodovina 3, Ljubljana, DZS.
1984	4.	Kremenšek Marija, Trojar Štefan, Zgodovina 4, Ljubljana, DZS.
1986	1.	Grobelnik Ivan, Zgodovina 1, dopolnjena izdaja, Ljubljana, DZS.
1989	1.	Kremenšek Marija, Zgodovina 1, Ljubljana, DZS.
1990	2.	Grobelnik Ivan, Voje Ignacij, Zgodovina 2, Ljubljana, DZS.
1992	3.	Grobelnik Ivan, Zgodovina 3, Ljubljana, DZS.
1995	4.	Repe Božo, Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije, Ljubljana, DZS.
1997	1.	Brodnik Vilma, Jernejčič Robert A., Radonjič Zoran, Urankar-Dornik Tjaša, Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije, Ljubljana, DZS.
1998	4.	Repe Božo, Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij, Ljubljana, Modrijan.
1999	3.	Granda Stane, Rozman Franc, Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije, Ljubljana, DZS.
2000	2.	Hozjan Andrej, Potočnik Dragan, Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije, Ljubljana, DZS.

Pri preučevanju vsebine učbenikov sem se osredotočil na vojne in ne vojne teme, vendar sem hitro naletel na težavo, ko tema vsebuje pretežni del ne vojne vsebine, kakšen odstavek v njej pa je vojno obarvan. Ob vseh političnih, šolskih, davčnih in družbenih reformah Marije Terezije ob kratki omembi vojaških reform še ne moremo govoriti, da je celotna tema vojna. Kljub trudu, da se v ospredje postavijo rimski politični, urbanistični, arhitekturni, znanstveni dosežki, ne moremo mimo njihovih osvajanj in vojaških uspehov in neuspehov, tako da se hitro med razlaganjem rimske kulture in znanosti pojavi odstavek o novih vojaških tehnologijah ali z vojsko povezanih božanstev.

Zaradi zgornjih dejstev sem se odločil, da teme v učbenikih razdelim na tri skupine in sicer na vojaške teme (VT), delno vojaške teme (DVT) in ne vojaške teme (NVT).

Vojaške teme – teme, katere pretežen del predstavljajo vojaške vsebine.

Delno vojaške teme – delno vojaške teme so večinsko ne vojaško obarvane teme, ki vsebujejo manjši del vojaških vsebin. Ta vsebina količinsko ne presega tretjino teme. V večini primerov gre za v kakšnem manjšem odstavku omenjeno osvajanje, vojno, reformo vojske, razmere v vojski ...

Ne vojaške teme – teme, kjer vojaške vsebine niso prisotne.

Učbeniki iz prvega obdobja (1981 –1986)

Konec sedemdesetih in na začetku osemdesetih so v Jugoslaviji začeli s prenovo šolstva v t. i. usmerjeno izobraževanje, ki stopi v veljavo z Zakonom o usmerjenem izobraževanju leta 1980, v srednje šole pa je bilo uvedeno s šolskim letom 1981/82. Učbeniki so bili sestavljeni tako, da sta učbenika za prvi in drugi letnik zajemala vso občo zgodovino od obdobja prazgodovine do sedanjosti, učbenika za tretji in četrti letnik pa nacionalno zgodovino (zgodovino narodov SFRJ) za isto obdobje.

6.1 Zgodovina 1 (1981)

Učbenik zgodovina 1 (Poskusni učbenik) je napisal Ivan Grobelnik in je bil izdan pri Državni založbi Slovenije leta 1981 v nakladi 32000 izvodov.⁹

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje od nastanka človeka do srede 19. stoletja. Učbenik vsebuje tudi poglavje teorije zgodovine. Vsebina je razdeljena na enajst poglavij:

1. Zgodovina in njene naloge
2. Nastanek človeka in oblike predrazredne družbe
3. Razredne družbe starega veka

⁹ Zemljevide je za učbenik narisal Peter Svetnik le-ta se razprostira na 176 straneh A5 formata in je tiskan v črno-belo-rdečem tisku. Učbenik vsebuje fotografije, zemljevide, tabele in risbe.

4. Selitve barbarskih ljudstev in agrarni srednji vek
5. Vnovična delitev dela med mesti in podeželjem
6. Vpliv novega gospodarskega razvoja na državno organizacijo
7. Svet v dobi odkritij in reformacija
8. Politična podoba sveta ob koncu 16. stoletja
9. Evropsko prodiranje v svet in nastajanje moderne evropske državne organizacije
10. Industrijska revolucija in obrobje buržoaznih revolucij
11. Začasna prevlada Evrope v svetu

Kot je razbrati iz tabele 6.2, je v enajstih tematskih sklopih tega učbenika skupno 62 tem, od tega je 16 tem s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 25,8 %. V 23 temah se prav tako pojavlja vojaška vsebina, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 37,1 % vseh tem v učbeniku. V 23 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 37,1% vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.1.

Graf 6.1: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1981)

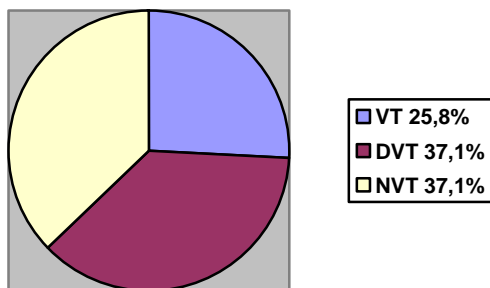

Tabela 6.2: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1981)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	2	0	0	2
2.	4	0	3	1
3.	7	2	2	3
4.	7	3	3	1
5.	5	0	2	3
6.	8	3	3	2
7.	5	1	2	2
8.	1	0	1	0
9.	7	2	2	3
10.	8	5	1	2
11.	8	0	4	4
skupaj	62	16	23	23

6.2 Zgodovina 2 (1982)

Učbenik Zgodovina 2 sta napisala avtorja Branko Božič in Tomaž Weber. Izdala ga je Državna založba Slovenije, in sicer leta 1982.¹⁰

Vsebinsko je učbenik vezan na obdobje med letoma 1870 in 1970. Vsebina učbenika je razdeljena na štiri glavne tematske sklope, in sicer:

1. Obdobje imperializma do prve svetovne vojne (1870-1914)
2. Gospodarska, socialna in politična kriza kapitalističnega sistema. Oktobrska revolucija in prve oblike socializma
3. Svetovni spopad fašističnih in demokratičnih sil (druga svetovna vojna)
4. Znanstveni, tehnični, socialni in kulturni razvoj po drugi svetovni vojni, spreminjanje političnih sil in njihovi medsebojni odnosi

¹⁰ Za zemljevide in diagrame je poskrbel Peter Svetik. Učbenik je tiskan v črno-belo-rdečem tisku in na 176 straneh A5 formata. V njem so prisotni zemljevidi, fotografije, karikature, razpredelnice, grafi in slike.

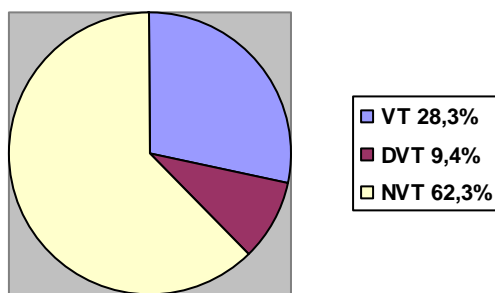
Štirje glavni tematski sklopi so razdeljeni na skupno 53 tem, in sicer jih ima prva 14, druga 15, tretja jih premore 10 in četrta 14.

Tabela 6.3: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2 (1982)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	14	0	2	12
2.	15	3	1	11
3.	10	10	0	0
4.	14	2	2	10
skupaj	53	15	5	33

Kot je razbrati iz Tabele 6.3, je v štirih tematskih sklopih tega učbenika skupno 53 tem, od tega je 15 tem s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 28,3 %. V 5 temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 9,4 % vseh tem učbenika. V 33 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 62,3 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.2.

Graf 6.2: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2 (1982)

6.3 Zgodovina 3 (1983)

Učbenik Zgodovina 3 sta sestavila Ivan Grobelnik in Ignac Voje. Leta 1983 ga je izdala Državna založba Slovenije.¹¹

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje od naseljevanja južnih Slovanov na ozemlje južno od Alp in Balkanski polotok do konca prve svetovne vojne. Učbenik vsebuje Občo svetovno zgodovino, kakor tudi nacionalno zgodovino vezano na narode SFRJ. Vsebinsko je učbenik razdeljen na šest tematskih sklopov in sicer na:

1. Temeljne značilnosti in problemi razvoja naših narodov od naselitve do prvih kriz fevdalne države
2. Oblike odpora naših narodov in narodnosti proti fevdalizmu in tuji nadoblasti
3. Pomen buržoaznih in buržoazno-demokratskih revolucij za jugoslovanske narode
4. Nastajanje proletariata in oblike organiziranega delavskega gibanja na jugoslovanskem ozemlju
5. Razredna narava naprednih in konservativnih političnih struj pri jugoslovanskih narodih
6. Jugoslovanska ideja in njena konkretizacija pred prvo svetovno vojno in po njej

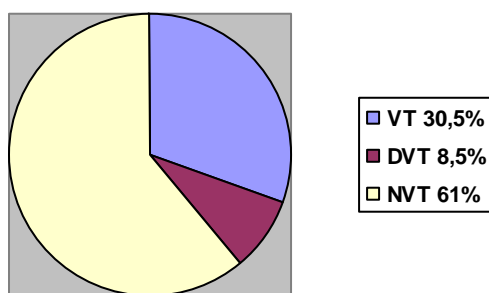
Tabela 6.4: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3 (1983)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	11	1	2	8
2.	8	4	1	3
3.	15	6	2	7
4.	10	0	0	10
5.	4	0	0	4
6.	11	7	0	4
skupaj	59	18	5	36

¹¹ Učbenik je tiskan v A5 formatu v črno-beli tehniki. Obsega 193 strani. S slikami in z zemljevidi je učbenik opremil Miljenko Licul. Učbenik vsebuje veliko grafičnih elementov.

Kot je razbrati iz Tabele 6.4, je v šestih tematskih sklopih tega učbenika skupno 59 tem, od tega je 18 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 30,5 %. V 5. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine vendar se v manjšem obsegu, kar predstavlja 8,5 % vseh tem v učbeniku. V 36 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 61 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.3.

Graf 6.3: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3 (1983)

6.4 Zgodovina 4 (1984)

Učbenik Zgodovina 4 sta sestavila Marija Kremenšek in Štefan Trojar. Leta 1984 ga je izdala Državna založba Slovenije.¹²

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje od združevanja južno slovanskih narodov v državo SHS po koncu 1. svetovne vojne in razpadu Avstro-Ogrske monarhije in vse do utrditve samoupravljanja v SFRJ sredi sedemdesetih let 20. stoletja. Za ta učbenik je značilno, da se vsa vsebina nanaša na zgodovino Jugoslavije oziroma narodov povezanih vanjo. Vsebina je razdeljena na tri tematske sklope, in sicer na:

1. Bistvene značilnosti razvoja naših narodov po združitvi
2. Narodnoosvobodilni boj – socialistična revolucija narodov in narodnosti Jugoslavije
3. Boj nove Jugoslavije za samostojno razvojno pot

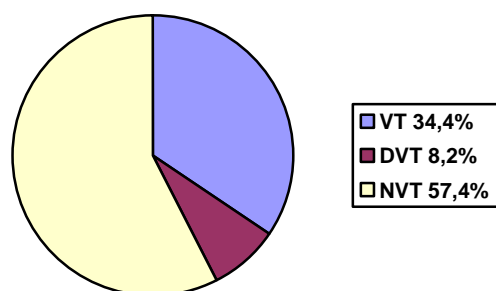
¹² Učbenik je tiskan v A5 formatu v črno-beli tehniki. Obsega 204 strani. Za prisotne zemljevide in diagrame je poskrbel Peter Svetik, učbenik pa vsebuje tudi drugo slikovno gradivo.

Tabela 6.5: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 4 (1984)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	20	1	2	17
2.	20	19	1	0
3.	21	1	2	18
skupaj	61	21	5	35

Kot je razbrati iz Tabele 6.5, je v treh tematskih sklopih tega učbenika skupno 61 tem, od tega je 21 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 34,4 %. V 5. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 8,2 % vseh tem učbenika. V 35 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 57,4 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.4.

Graf 6.4: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 4 (1984)

6.5 Zgodovina 1 (1986)

Učbenik zgodovina 1 je napisal Ivan Grobelnik in je bil izdan pri DZS leta 1981 v nakladi 7000 izvodov.¹³

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje od nastanka človeka do sedemdesetih let 19. stoletja. Učbenik vsebuje tudi poglavje teorije zgodovine. Vsebina je razdeljena na deset poglavij:

¹³ Zemljevide in skice je za učbenik izdelal Peter Svetnik. Učbenik se razprostira na 147 straneh A5 formata in je tiskan v črno-belo-rdečem tisku. Učbenik vsebuje fotografije, zemljevide, tabele in risbe.

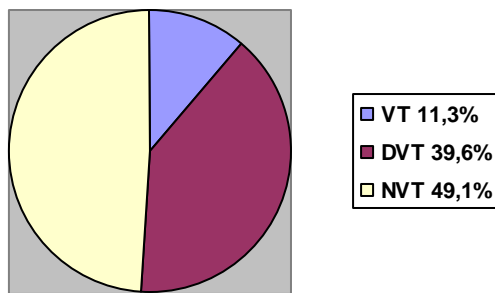
1. Zgodovina in njene naloge
2. Nastanek človeka in oblike predrazredne družbe
3. Razredne družbe starega veka
4. Selitve barbarskih ljudstev in agrarni srednji vek
5. Vnovična delitev dela med mesti in podeželjem
6. Vpliv novega gospodarskega razvoja na državno organizacijo
7. Svet v dobi odkritij in reformacija
8. Evropska ekspanzija in nastanek moderne državne organizacije
9. Industrijska revolucija in obrobje buržoaznih revolucij
10. Začasna prevlada Evrope v svetu

Tabela 6.6: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1986)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	2	0	0	2
2.	4	0	2	2
3.	7	1	2	4
4.	6	1	3	2
5.	3	0	1	2
6.	7	2	3	2
7.	5	0	2	3
8.	6	0	3	3
9.	6	2	2	2
10.	7	0	3	4
skupaj	53	6	21	26

Kot je razbrati iz Tabele 6.6, je v desetih tematskih sklopih tega učbenika skupno 53 tem, od tega je 6 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 11,5 %. V 21 temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 39,6 % vseh tem v učbeniku. V 23 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 49,1 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.5.

Graf 6.5: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1986)

Drugo obdobje (1986 -1992)

Leta 1986 so izšli novi učni načrti za družbeno-jezikovno dejavnost in naravoslovno–matematično dejavnost, ki so stopili v veljavo s šolskim letom 1986/87 v prvih letnikih teh šol. Učni načrti so združili občo in nacionalno zgodovino tako, da so v vsakem letniku učenci spoznali obojo za določeno obdobje. Ti novi načrti so vplivali na strukturo učbenikov v naslednjih nekaj letih. Družbeno–jezikovna dejavnost je predvidevala 280 ur zgodovine v štirih letih, tisti pa, ki so znotraj tega izbrali družboslovno smer, so v zadnjih dveh letnikih dobili še dodatnih 70 ur, naravoslovno–matematična dejavnost pa 175 ur zgodovine.

6.6 Zgodovina 1 (1989)

Učbenik Zgodovina 1 je sestavila Marija Kremenšek. Leta 1989 ga je izdala Državna založba Slovenije.¹⁴

Vsebinsko se učbenik nanaša na čas od prazgodovine do dvanajstega stoletja, vsebuje pa tudi teoretični del Uvod v zgodovino. Vsebina je razdeljena na štiri tematske sklope in sicer na:

1. Uvod
2. Prazgodovina
3. Stari vek
4. Prehod v srednji vek

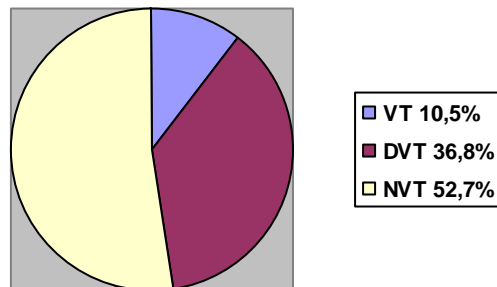
¹⁴ Učbenik je tiskan v A5 formatu v črno-beli tehniki. Obsega 189 strani. S slikami in z zemljevidi je učbenik opremil Peter Svetik. Učbenik vsebuje veliko grafičnih elementov.

Tabela 6.7: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1 (1989)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	2	0	0	2
2.	4	0	2	2
3.	7	1	2	4
4.	6	1	3	2
skupaj	19	2	7	10

Kot je razbrati iz Tabele 6.7, je v štirih tematskih sklopih tega učbenika skupno 19 tem, od tega sta dve temi s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 10,5 %. V sedmih temah se prav tako pojavlja vojaška vsebina, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 36,8 % vseh tem v učbeniku. V desetih temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 52,7 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.6.

Graf 6.6: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1 (1989)

6.7 Zgodovina 2 (1990)

Učbenik Zgodovina 2 sta sestavila Ivan Grobelnik in Ignacij Voje. Državna založba Slovenije ga je izdala leta 1990.¹⁵

¹⁵ Natisnjen je na A5 formatu in v treh barvah: črni, beli in rdeči. Učbenik obsega 200 strani, s skicami in z zemljevidi ga je opremil Peter Svetik.

Čas zajet v vsebini učbenika se razteza med dobo razvitega fevdalizma in sredine devetnajstega stoletja. Obdobje je razdeljeno v tri tematske sklope, in sicer:

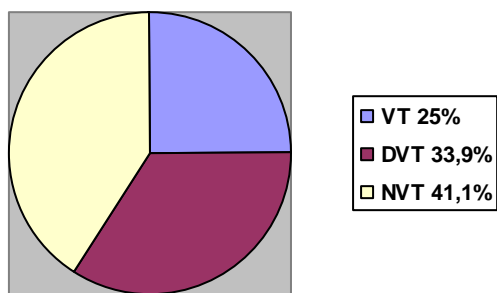
1. Doba razvitega fevdalizma
2. Kriza fevdalnega družbenega reda
3. Tehnična in industrijska revolucija

Tabela 6.8: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2 (1990)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	24	5	8	11
2.	16	5	4	7
3.	16	4	7	5
skupaj	56	14	19	23

Kot je razbrati iz Tabele 6.8, je v treh tematskih sklopih tega učbenika skupno 56 tem, od tega je 14 tem s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 25 %. V 19. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 33,9 % vseh tem učbenika. V 23 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 41,1 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.7.

Graf 6.7: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2 (1990)

6.8 Zgodovina 3 (1992)

Zgodovina 3 je učbenik, ki ga je sestavil Ivan Grobelnik. Izdala ga je Državna založba Slovenije leta 1992.¹⁶

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje po industrijski revoluciji (prva polovica 19. stoletja) in do obdobja pred I. svetovno vojno. Tematika je razdeljena na šest tematskih sklopov, in sicer na:

1. Utrditev industrijskega načina proizvodnje in družbene posledice
2. Revolucija 1848
3. Obdobje imperializma do prve svetovne vojne
4. nova politična ureditev Evrope v 2. pol. 19. stol.
5. Južnoslovanski narodi na prehodu v 20. stoletje
6. Prvi svetovni vojni nasproti

Tabela 6.9: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3 (1992)

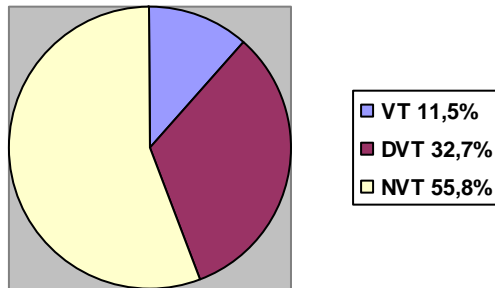
Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	10	1	2	7
2.	13	2	9	2
3.	6	1	1	4
4.	14	0	5	9
5.	7	0	0	7
6.	2	2	0	0
skupaj	52	6	17	29

Kot je razbrati iz Tabele 6.9, je v šestih tematskih sklopih tega učbenika skupno 52 tem, od tega je 6 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 11,5 %. V sedemnajstih temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar se v manjšem obsegu, kar predstavlja 32,7 %

¹⁶ Natisnjen je na A5 formatu v treh barvah: črni, beli in rdeči. Učbenik ima 212 strani, za skice in zemljevide sta poskrbela Andrej Gombač in Peter Svetik.

vseh tem v učbeniku. V devetindvajsetih temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 55,8 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.8.

Graf 6.8: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3 (1992)

Tretje obdobje (1993–2001)

Tretje obdobje učbenikov so zaznamovali osamosvojitve Slovenije ter nova učna načrta iz leta 1992 in 1996. Gimnazijski program, ki je izšel leta 1992, je ponovno vzpostavil program gimnazij in vrnil te nazive srednjim šola za družbeno–jezikovno dejavnost, naravoslovno-matematično dejavnost in pedagoško dejavnost. V gimnazije je ponovno vnesel pogoj za zaključek šolanja - maturo ali zaključni izpit. Obvezno število ur zgodovine skozi 4 leta je 280 (4 krat 70). Čez štiri leta je izšel Učni načrt za zgodovino v gimnazijah, ki je vsebinsko veliko bolj dodelan in je osnova za naslednjo generacijo učbenikov.

6.9 Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995)

Učbenik Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije je leta 1995 je napisal Božo Repe, učbenik je izšel pri DZS.¹⁷

¹⁷ Za zemljevide je poskrbelo podjetje VPK iz Bitnje, in je tiskan v barvnem tisku na A4 formatu na 324 straneh ter napolnjen z večjim številom fotografijami, zemljevidi in grafikami.

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje na prelomu v 20. stoletje in osamosvojitvijo Slovenije in je razdeljen na pet poglavij:

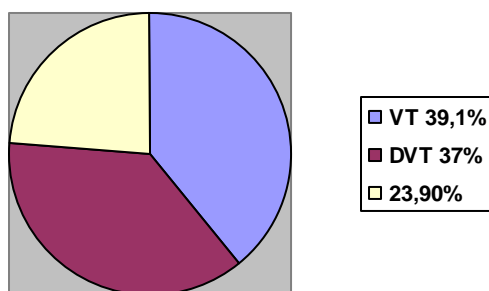
1. Evropa in Svet pred prvo svetovno vojno
2. Prva svetovna vojna
3. Svet med obema vojnama
4. Druga svetovna vojna
5. Svet po drugi svetovni vojni

Kot je razbrati iz Tabele 6.10, je v petih tematskih sklopih tega učbenika skupno 46 tem, od tega je 18 takih s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 39,1 %. V 17. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 37 % vseh tem učbenika. V 11 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 23,9 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.9.

Tabela 6.10: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Naša doba:oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	11	3	4	4
2.	11	8	3	0
3.	13	1	6	6
4.	6	5	1	0
5.	5	1	3	1
skupaj	46	18	17	11

Graf 6.9: Deleži VT, DVT in NVT v Naša doba:oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije (1995)

6.10 Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997)

Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije so ustvarili Vilma Brodnik, Robert A. Jernejčič, Zoran Radonjič in Tjaša Urankar - Dornik. Izšel je v Ljubljani leta 1997 pri Državni založbi Slovenije.¹⁸

Ob poglavju, ki je namenjen preučevanju zgodovine, se vsebina nanaša na obdobje prazgodovine do zgodnjega srednjega veka. Tematika je razdeljena na šest tematskih sklopov, in sicer:

1. Zgodovina
2. Podobe iz prazgodovine
3. Prve visoke civilizacije
4. Grčija
5. Rimljani
6. Zgodnji srednji vek

Tabela 6.11: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997)

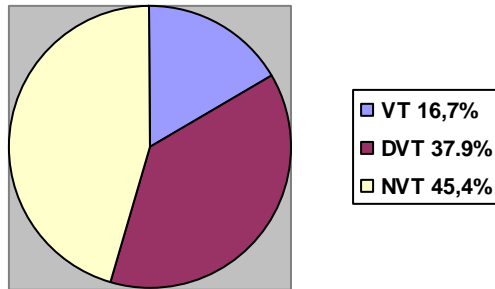
Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	3	0	0	3
2.	6	0	0	6
3.	7	1	3	3
4.	19	5	3	11
5.	14	3	8	3
6.	17	2	11	4
skupaj	66	11	25	30

Kot je razbrati iz Tabele 6.11, je v šestih tematskih sklopih tega učbenika skupno 66 tem, od tega je 11 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 16,7 %. V 25. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 37,9 % vseh tem

¹⁸ Za slikovno gradivo so ob avtorjih poskrbeli še Henrie Lodewijk, Andrej Stremecki, Gorenjski muzej Kranj, NUK v Ljubljani in arhiv založbe.

učbenika. V 30. temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 45,4 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.10.

Graf 6.10: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije (1997)

6.11 Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij (1998)

Učbenik Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij iz leta 1998 je napisal Božo Repe. Izdan je bil pri Založbi Modrijan.¹⁹

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje na prelomu v 20. stoletje in vse do osamosvojitve Slovenije ter je razdeljeno na pet poglavij:

1. Svet na prelomu stoletja
2. Prva svetovna vojna
3. Svet med svetovnima vojnama
4. Druga svetovna vojna
5. Svet po drugi svetovni vojni

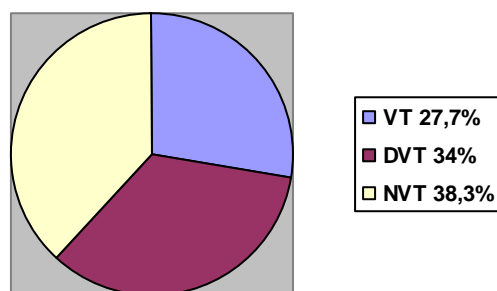
¹⁹ V učbenik vsebuje veliko slikovnega gradiva in grafik. Natisnjen je v barvnem tisku na A4 formatu in na 246 straneh, za zemljevide je poskrbela Mateja Rihtarič .

Tabela 6.12: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazije (1998)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	3	1	0	2
2.	6	3	3	0
3.	14	2	4	8
4.	8	4	3	1
5.	16	3	6	7
skupaj	47	13	16	18

Kot je razbrati iz Tabele 6.12, je v petih tematskih sklopih tega učbenika skupno 47 tem, od tega je 13 tem s pretežno vojaškimi vsebinami, kar predstavlja 27,7 %. V 16 temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar v manjšem obsegu, kar predstavlja 34 % vseh tem v učbeniku. V 18 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 38,3 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.11.

Graf 6.11: Deleži VT, DVT in NVT v Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazije (1998)

6.12 Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999)

Učbenik Zgodovina 3, učbenik za 2. letnik gimnazije sta napisala Stane Granda in Franc Rozman. Izšel je pri založbi DZS leta 1999.²⁰

²⁰ Za zemljevide je poskrbelo podjetje Monde Neuf, prisotne so še razne fotografije, risbe in tabele. Učbenik je natisnjen na 150. barvnih straneh formata A4.

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje med Dunajskim kongresom leta 1815 do začetka I. svetovne vojne leta 1914. Obdobje je razdeljeno na osem poglavij:

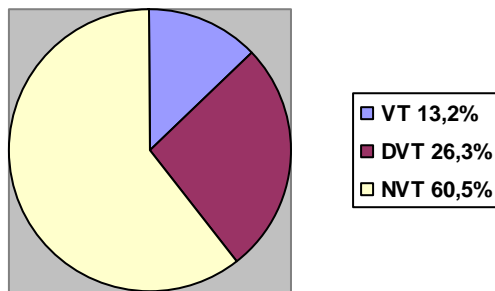
1. Evropa in svet 1815
2. Družbenogospodarski razvoj v prvi polovici 19. stoletja
3. Med revolucijo in legitimizmom
4. Revolucija 1848
5. Gospodarske razmere v drugi polovici 19. stoletja
6. Med absolutizmom in demokracijo
7. Vprašanje o mejah razvoja
8. Vse bližje svetovni vojni

Tabela 6.13: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	1	0	1	0
2.	1	0	0	1
3.	6	1	1	4
4.	3	0	3	0
5.	3	0	0	3
6.	5	2	0	3
7.	11	0	5	6
8.	8	2	0	6
skupaj	38	5	10	23

Kot je razbrati iz Tabele 6.13, je v osmih tematskih sklopih tega učbenika skupno 38 tem, od tega je 5 tem s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 13,2 %. V 10. temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar se v manjšem obsegu, kar predstavlja 26,3 % vseh tem učbenika. V 23 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 60,5 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.12.

Graf 6.12: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije (1999)

6.13 Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000)

Učbenik Zgodovina 2, učbenik za 2. letnik gimnazije sta napisala Andrej Hozjan in Dragan Potočnik. Izdan je bil leta 2000 pri DZS.²¹

Vsebinsko se učbenik nanaša na obdobje od visokega srednjega veka (10. stoletje) do konca Napoleonove Francije (leto 1815). Obdobje je razdeljeno v štiri tematske sklope:

1. Evropa in svet v visokem in poznem srednjem veku
2. Evropa in svet na prehodu iz srednjega v novi vek
3. Evropa in svet od 16. do 18. stoletja
4. Francoska revolucija in Napoleonov čas

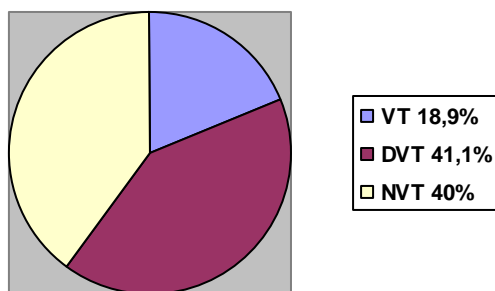
²¹ Učbenik je tiskan barvno na A4 formatu in obsega 320 strani na katerih so prisotni razni zemljevidi, fotografije, risbe in grafi.

Tabela 6.14: Porazdelitev števila VT, DVT in NV po tematskih sklopih v Zgodovini 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000)

Tematski sklop	Št. tem v sklopu	Vojaške teme	Delno voj. teme	Ne vojaške teme
1.	38	5	18	15
2.	18	5	5	8
3.	28	4	12	12
4.	6	3	2	1
skupaj	90	17	37	36

Kot je razbrati iz Tabele 6.14, je v štirih tematskih sklopih tega učbenika skupno 90 tem, od tega je 17 tem s pretežno vojaško vsebino, kar predstavlja 18,9 %. V 37 temah se prav tako pojavljajo vojaške vsebine, vendar se v manjšem obsegu, kar predstavlja 41,1 % vseh tem v učbeniku. V 36 temah pa vojaških vsebin ni prisotnih, kar predstavlja 40 % vseh tem učbenika. Deleži porazdelitve so predstavljeni v Grafu 6.13.

Graf 6.13: Deleži VT, DVT in NVT v Zgodovini 2: učbenik za 2. letnik gimnazije (2000)

7 Primerjava učbenikov

7.1. Primerjava učbenikov za prvi letnik

Zgodovina 1 (poskusni učbenik), Ivan Grobelnik, 1981

Zgodovina 1, Ivan Grobelnik, 1986

Zgodovina 1, Marija Kremenšek, 1989

Zgodovina 1: Učbenik za prvi letnik gimnazije, Vilma Brodnik, Robert A. Jernejčič, Zoran Radonjič in Tjaša Urankar - Dornik, 1997

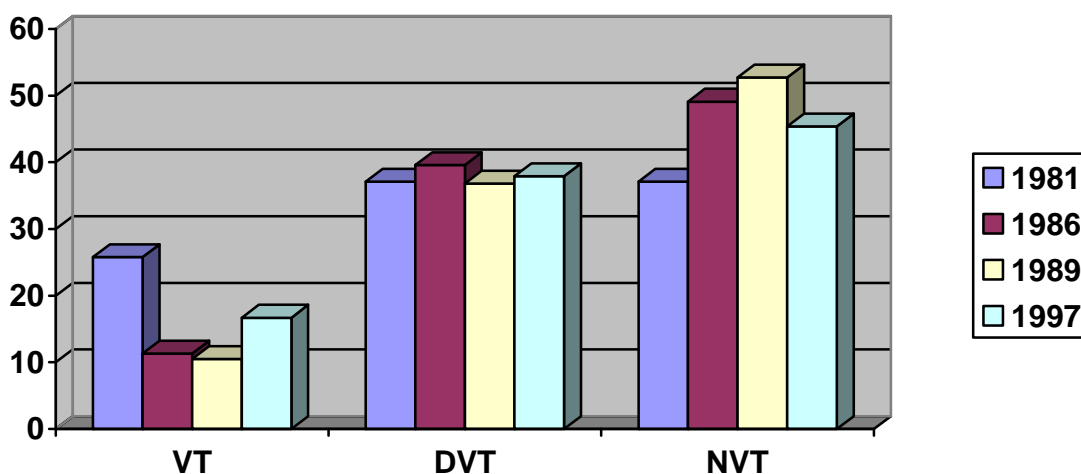
V raziskavi se pojavijo štiri učbeniki za prvi letnik, in sicer Zgodovina 1 iz leta 1981, 1986, 1989 in Zgodovina 1: Učbenik za prvi letnik gimnazije iz leta 1997. Trije od teh učbenikov so izšli pred osamosvojitvijo, torej še v skupni državi, zadnji pa je izšel v samostojni Sloveniji. Prva dva učbenika je napisal Ivan Grobelnik in sta si precej podobna, saj je drugi izboljšana različica prvega. Avtor je pri drugem od učbenikov zmanjšal število tematskih sklopov iz enajst na deset, zmanjšalo se je tudi število tem, in sicer iz 62 na 53, s tem pa se je skrajšal tudi sam obseg učbenika iz 176 na 147 strani. Vsebinsko pa je vezan na svetovno zgodovino od prazgodovine do srede 19. stoletja. Učbenik Marije Kremenšek iz leta 1989 že odstopa od prejšnjih, sicer ne po obliki, saj so format in tisk podobni (A5, dvo- in tribarvni tisk), vendar ima le štiri tematske sklope s skupno devetnajstimi temami. Tudi vsebinsko se skrči na obdobje med prazgodovino in začetkom srednjega veka. Leta 1997 je izšel sodobnejši učbenik štirih avtorjev (Brodnik, Jernejčič, Radonjič in Urankar - Dornik), ki oblikovno odstopa od prejšnjih, saj je tiskan v barvah in na A4 formatu. Kot učbenik iz leta 1989 obravnava obdobje od prazgodovine do zgodnjega srednjega veka, vsebuje pa 66 tem v šestih tematskih sklopih.

Tabela 7.1: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za prvi letnik

Leto izida	Skupno tem	VT %	DVT %	NVT %
1981	62	25,8	37,1	37,1
1986	53	11,3	39,6	49,1
1989	19	10,5	36,8	52,7
1997	66	16,7	37,9	45,4

Iz Tabele 7.1, je razvidno, da je največ vojaških tem prisotnih v učbeniku iz leta 1981 (najstarejšem). Te teme zasedajo kar četrtino učbenika (25,8 %). V naslednjih dveh učbenikih je zaznati znatno zmanjšanje vojaških tem na 11,3 % leta 1986 in 10,5 % leta 1989. Z najnovjšim učbenikom iz 1997 pa se število vojaških tem ponovno dvigne na 16,7 %. Teme z ne vojno vsebino imajo obratni trend, saj se pri prvih treh učbenikih delež veča tako, da naraste nad polovico tem (37,1 % - 49,1 % - 52,7 %), pri najnovjšem izmed njih pa delež upade celo na 45,4 %. Tako ugotovimo, da ima najvišji delež ne vojaških tem učbenik iz leta 1989. Pri delno vojaških temah lahko opazimo nihanja, saj najprej delež poraste, nato pade in nato spet zraste. Deleži vojaških, delno vojaških in ne vojaških tem so prikazani v Grafu 7.1.

Graf 7.1: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za prvi letnik

V tem delu je že mogoče preveriti prvo delovno hipotezo: *V učbenikih za prvi letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.* Vendar je treba to hipotezo zavreči, saj trend padanja velja za prve tri učbenike, pri najnovjšem izmed njih pa delež ponovno poskoči. Delež vojaških tem pri učbeniku iz leta 1997 (16,7 %) je sicer še vedno veliko nižji kot pri najstarejšem iz leta 1981 (25,8 %), vendar tudi občutno višji od ostalih dveh (11,3 % in 10,7 %).

7.2 Primerjava učbenikov za drugi letnik

Zgodovina 2, Božič Branko, Weber Tomaž, 1982

Zgodovina 2, Grobelnik Ivan, Voje Ignacij, 1990

Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije, Hozjan Andrej, Potočnik Dragan, 2000

V raziskavo so vključeni trije učbeniki, ki so izšli med letoma 1981 in 2001, ter so bili v uporabi v drugih letnikih gimnazij, in sicer Zgodovina 2 - avtorjev Božič in Weber iz leta 1982, Zgodovina 2 - avtorjev Grobelnik in Voje iz leta 1990 ter Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije - avtorjev Hozjan in Potočnik iz leta 2000. Prva dva učbenika izhajata iz obdobja SFRJ, zadnji pa izhaja iz samostojne RS in je najsodobnejši med vsemi vključenimi v raziskavo. Vsi trije učbeniki so delo različnih avtorjev, oblikovno sta si bližje prva dva učbenika, saj sta format in tisk enaka, učbenik iz leta 1990 je z 200 stranmi daljši od učbenika iz leta 1982 (176 strani). Zgodovina 2 iz leta je s 320 barvno tiskanimi stranmi na A4 formatu njuno pravo oblikovno nasprotje. Tematsko sta si bližje novejša učbenika, saj sta v treh tematskih sklopih in 53. temah (1990) ter štirih tematskih sklopih in 90. temah (2000) učencem prinašala vsebine vezane na obdobje od okoli 10. stoletja, do približno 19. stoletja. Učbenik iz leta 1982 pa v štirih tematskih sklopih predstavlja zgodovinsko obdobje med koncem 19. stoletja in sedemdesetimi leti 20. stoletja.

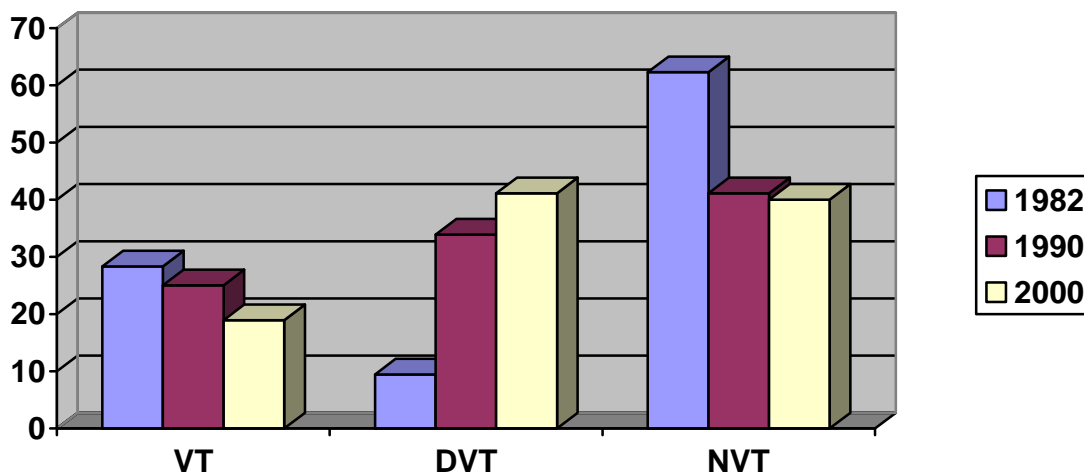
Tabela 7.2: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za drugi letnik

Leto izida	Skupno tem	VT %	DVT %	NVT %
1982	53	28,3	9,4	62,3
1990	56	25	33,9	41,1
2000	90	18,9	41,1	40

Iz Tabele 7.2, lahko razberemo, da je največji delež vojaških tem prisoten v učbeniku iz leta 1982 in predstavlja 28,3 % vseh tem v učbeniku. Delež se zmanjšuje z vsakim naslednjim učbenikom, tako ima Zgodovina 2 iz leta 1990 še 25 % delež vojaških vsebin, Zgodovina 2 iz leta 2000 pa ima ta delež le še 18,9 %. Pri učbenikih za drugi letnik je zanimiv podatek, da delež tem z ne vojaško tematiko z leti upada. Tako je leta 1982 prisoten 62,3 % delež NVT, leta 1990 41,1 % in leta 2000 le 40 %. Seveda pa padanje deležev VT in NVT pomeni vzpon deleža delno vojaških vsebin. Te so v učbeniku iz leta 1982 prisotne z 9,4 % deležem, leta

1990 je delež poskočil na 33,9 % in leta 2000 na 41,1% vseh vsebin v učbeniku. Gibanje VT, DVT in NVT je prikazano v Grafu 7.2.

Graf 7.2: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za drugi letnik

Z zgornjimi podatki je možno preveriti delovno hipotezo, ki se nanaša na učbenike namenjene zgodovini v drugih letnikih: *V učbenikih za drugi letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada.* Sami podatki glede VT nam to hipotezo potrjujejo, saj deleži upadajo, vendar ne smemo zanemariti dejstva, da upada tudi delež NVT, na drugi strani pa delež DVT raste. Če torej primerjamo teme, kjer so vojaške vsebine pretežno ali vsaj delno zastopane (VT + DVT) s temami, ki nimajo vojnih vsebin, prve z novejšimi učbeniki naraščajo.

7.3 Primerjava učbenikov za tretji letnik

Zgodovina 3, Grobelnik Ivan, Voje Nace, 1983

Zgodovina 3, Grobelnik Ivan, 1992

Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije, Granda Stane, Rozman Franc, 1999

V raziskavo so vključeni trije učbeniki namenjeni predmetu zgodovina v gimnazijah za 3. letnik. Ti učbeniki so *Zgodovina 3* - avtorjev Grobelnik, Voje iz leta 1983, Grobelnikova *Zgodovina 3* iz leta 1992 ter *Zgodovina 3, učbenik za tretji letnik gimnazije* - avtorjev Granda in Rozman iz leta 1999. Slednja dva sta izšla v obdobju samostojnosti Slovenije, najstarejši pa je še iz časov SFRJ. Oblikovno sta si bližje učbenika iz let 1983 in 1992, saj sta oba na

formatu A4 s 193 oziroma 212 stranmi tiskanimi v dvo- oziroma tribarvnem tisku. Učbenik iz leta 1999 pa je za razliko od starejših v barvnem tisku na 150 straneh A4 formata. Vsebinsko se najstarejši učbenik nanaša na obdobje od šestega stoletja do konca I. svetovne vojne, ki so predstavljene v šestih tematskih sklopih s 59 temami in vsebujejo pretežno nacionalno zgodovino SFRJ²². Novejša učbenika pa sta si vsebinsko bližja, saj se vsebine obeh nanašajo na obdobje od prve polovice 19. stoletja do zametkov I. svetovne vojne, ki ga predstavita v 52 oziroma 38 temah, ki so razdeljene na šest (1992) oziroma osem tematskih sklopov (1999).

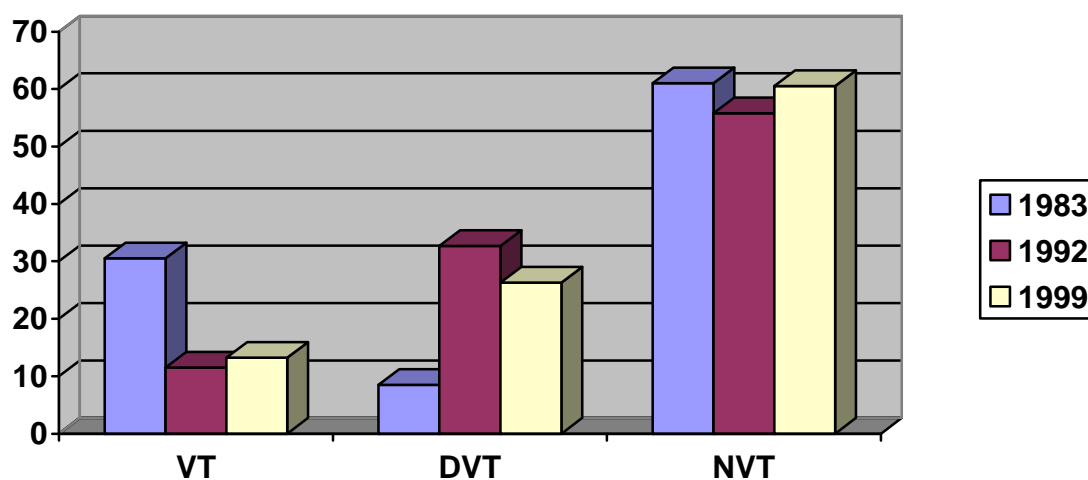
Tabela 7.3: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za tretji letnik

Leto izida	Skupno tem	VT %	DVT %	NVT %
1983	59	30,5	8,5	61
1992	52	11,5	32,7	55,8
1999	38	13,2	26,3	60,5

Vojaške teme prevladujejo v najstarejšem učbeniku (1983), kjer so prisotne v 30,5 %. V naslednjem učbeniku iz leta 1992 pa je delež VT 11,5 %, kar je najnižji delež izmed učbenikov za tretji letnik, saj je delež v učbeniku iz leta 1999 slaba dva odstotka višji in znaša 13,2 %. Pri deležih tem z ne vojaško vsebino je opaziti, da ima najvišji delež NVT z 61 % prav tako najstarejši učbenik. Pri naslednjem učbeniku delež NVT celo pade na 55,8 %, v najnovejšem učbeniku pa se delež NVT s 60,5 % dvigne skoraj na raven prvega. Do tega nesorazmerja pride predvsem zaradi nizkega deleža DVT v učbeniku iz leta 1983 (8,5 %) na eni strani ter visokih deležih DVT v učbenikih iz let 1992 (32,7 %) in 1999 (26,3 %).

²² Gre za nacionalne zgodovine narodov SFRJ z večjim poudarkom na zgodovini Slovencev.

Graf 7.3: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za tretji letnik

Če se na tem mestu lotimo še delovne hipoteze za tretji letnik, ki se glasi: *V učbenikih za tretji letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada*, lahko ugotovimo da je delež VT v učbeniku iz leta 1992 (11,5 %) nižji kot v učbeniku iz leta 1983 (30,5 %). Hkrati pa je treba poudariti, da vsebuje naslednji učbenik iz leta 1999 malenkost večji delež VT (13,2 %) od učbenika pred njim. Torej delež VT ne upada konstantno z mlajšimi učbeniki, vendar odstopanje med drugim in tretjim učbenikom ni tako veliko tako, da lahko rečemo, da je delež VT med njima ostal na približno enaki ravni. Pri NVT zanimivo ni večjih odstopanj, saj se pri vseh treh učbenikih giblje okoli šestdesetih odstotkov.

7.4 Primerjava učbenikov za četrti letnik

Zgodovina 4, Kremenšek Marija, Trojar Štefan, 1984

Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja: učbenik za 4. razred gimnazije, Božo Repe, 1995

Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij, Božo Repe, 1998

V izbranem obdobju raziskave so izšli trije učbeniki namenjeni pouku četrtih letnikov zgodovine. Obdobje pred osamosvojitvijo je prineslo Zgodovino 4 - avtorjev Kremenšek, Trojar iz leta 1984, v samostojnosti pa smo dobili dva učbenika, ki jih je napisal Božo Repe, in sicer Našo dobo leta 1995 in Sodobno zgodovino leta 1998. Slednja dva sta si precej podobna tako vsebinsko kot tudi oblikovno, saj je Sodobna zgodovina izboljšana različica Naše dobe. Oba učbenika sta tiskana v barvah na A4 formatu a je starejši s 324 stranmi daljši

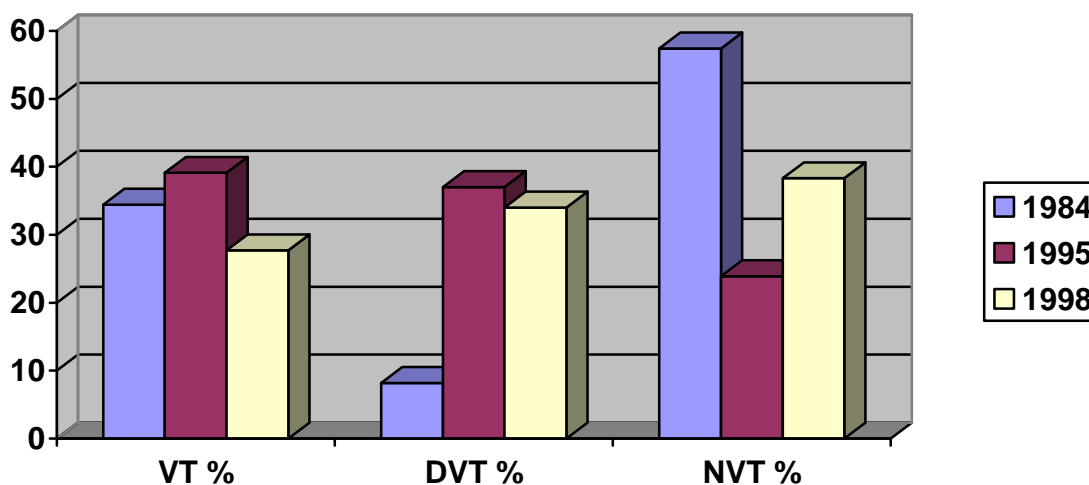
od svojega 246 strani dolgega naslednika. Časovno oba zajemata svet pred I. svetovno vojno do neke devetdesetih let 20. stoletja. Vse to je zajeto v petih tematskih sklopih s po 46 oziroma 47 temami. Zgodovina 4 je bolj osredotočena na nacionalno zgodovino narodov SFRJ od konca I. svetovne vojne do sedemdesetih let 20. stoletja. Učbenik je tiskan na manjšem A5 formatu in vsebinsko razdeljen na tri tematske sklope s skupno 61 poglavji.

Tabela 7.4: Primerjava deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za četrti letnik

Leto izida	Skupno poglavij	VT %	DVT %	NVT %
1984	61	34,4	8,2	57,4
1995	46	39,1	37	23,9
1998	47	27,7	34	38,3

Največji delež vojaških tem, kot je razvidno iz Tabele 7.4, je prisotnih v učbeniku iz leta 1995, kjer so le-te prisotne z 39,1 % deležem. V učbeniku iz leta 1984 je delež VT že nekoliko manjši, saj se spusti na 34,1 %. Najnižji delež VT s 27,7 % pa ima učbenik *Sodobna zgodovina*. Pri delno vojaških temah je v vrhu pri deležu Naša doba s 37 %, kateri sledi njen naslednik iz leta 1998 s 34 %, najnižji delež pa ima z 8,2 % najstarejši učbenik *Z* najvišjim deležem ne vojaških tem se ponaša Zgodovina 4 (57,4 %), sledi ji *Sodobna zgodovina* (38,3 %), najmanjši delež NVT pa premore Naša doba (23,9 %). Deleži VT, DVT in NVT so predstavljeni v Grafu 7.4.

Graf 7.4: Prikaz deležev VT, DVT in NVT v učbenikih za četrti letnik

Če se torej obrnemo na četrto delovno hipotezo, ki se nanaša na gibanje VT v učbenikih za četrti letnik: *V učbenikih za četrti letnik delež vojaških tem z novejšimi učbeniki upada*, ugotovimo, da je treba tudi to hipotezo zavrniti. Kot je razvidno iz grafa delež VT najprej poskoči iz 34,4 % na 39,1 %, v zadnjem učbeniku pa pade na 27,7 %.

7.5 Primer teme: Slovenci med II. svetovno vojno

V primeru teme Slovenci med II. svetovno vojno najprej pogledjmo, kaj o tej temi predpisujejo učni načrti iz leta 1986, 1992 in 1995 (alineje, ki se nanašajo na to temo).

Učni načrt 1986:

Posebnosti vstaje v posameznih jugoslovanskih pokrajinah.

Osvobodilna fronta kot politična organizacija, ljudsko demokratično gibanje in oblikovanje ljudske oblasti.

Sklepne operacije in politične priprave na osvoboditev Jugoslavije.

Posebnosti razvoja NOB v Sloveniji. (Kodela 1986)

Učni načrt 1992:

OF in razvoj slovenske državnosti.

Sklepne operacije in osvoboditev Jugoslavije. Kultura v obdobju NOB. (Osterman 1992)

Učni načrt 1996:

Razmejitev okupacijskih con in razlike v nemško-italijanskem okupacijskem režimu; neodločnost slovenskega meščanstva in slovenskih meščanskih strank; nastanek Osvobodilne fronte. Različne oblike okupatorjevega terorja nad civilnim prebivalstvom (koncentracijska taborišča, izgoni, streljanje talcev ...

Osvobodilni boj na Slovenskem: neizprosni pritisk v nemških zasedbenih področjih in začetki odpora: razmere v Ljubljanski pokrajini – ob oblikovanju odpora se nadaljuje in raste ideološko-politična polarizacija v mestih in na podeželju (ki se je začela v predvojnem obdobju). Stališče meščanskih strank do okupatorja (okupator na Slovenskem skoraj nima pravih simpatizerjev in zaveznikov: meščanske stranke se v Ljubljanski pokrajini odločajo za previdno politiko čakanja in dogovarjanja z okupatorjem); odnos meščanskih strank do

oboroženega odpora (želja po politiki čim manj žrtev, zavračanje OF kot gibanja, ki je pod vplivom komunistov), oblike meščanske z OF povezane ilegale. Konflikti in dejanske meje v vsakdanjem življenju so bile neredko manj ostre (marsikdo ni imel svobode izbire, ampak je postal ujetnik konkretnih razmer ali poteka dogodkov – mobiliziranci v nemško vojsko. Pomen okolja in vojnih razmer v posameznih delih Slovenije: vpliv nasilja v vojno vpletenih strani na odločitve posameznikov ...)

Notranja organizacija Osvobodilne fronte, odnosi med ustanovnimi skupinami: socialna sestava prvih partizanskih čet.

Nasprotja v Osvobodilni fronti, prevlada komunistov in njihova vse večja nespravljalivost (kar ni le slovenski, ampak jugoslovanski in evropski pojav): Dolomitska izjava, posledice tega za razmere na terenu (upoštevanje razlik po pokrajinah). Bratomorni spopadi v Sloveniji, komunistične likvidacije, vaške straže.

Razmere v Jugoslaviji in na Slovenskem po kapitulaciji Italije: patriotizem, nacionalizem, antifašizem. Življenje v Ljubljani, Mariboru in drugih (poljubno izbranih) slovenskih mestih v letih 1943/44; Primorska in Trst. Prekomorci.

Boj za preživetje in boj za ideološko-politične cilje; Rupnikova Ljubljanska pokrajina; organizacija osvobojenega ozemlja.

Kultura, umetnost, izdajateljska dejavnost, časopisje; šolstvo med vojno. (Turk 1996)

Kot je razvidno iz učnih načrtov, ta tema v načrtu iz leta 1986 in 1992 ni tako široko definirana, kot v zadnjem, kar je seveda odraz časa in razmer, v katerem so načrti nastajali. Zaradi šibke razčlenjenosti tematike v prvih dveh načrtih je tudi težje izluščiti nevojaške vsebine. V načrtu iz leta 1992 je takšna nedvoumna le: »Kultura v obdobju NOB.«. Učni načrt iz leta 1995 je veliko bolj razčlenjen, pojavi se tudi nekoliko več nevojaških vsebin (Življenje v Ljubljani, Mariboru in drugih (poljubno izbranih) slovenskih mestih v letih 1943/44; Kultura, umetnost, izdajateljska dejavnost, časopisje; Šolstvo med vojno; ...).

Učbenik 1984:

Teme povezane s Slovenci med II svetovno vojno zavzemajo 31 strani od skupno 75 strani namenjenim Jugoslaviji med II. svetovno vojno. Med nevojaške vsebine bi pogojno lahko

šteli le podtemo *Organiziranost političnega in gospodarskega zaledja slovenske osvobodilne vojske ter kulturno-prosvetne aktivnosti*, ki se razteza na treh straneh.

Učbenik 1995:

Temo Slovenci med vojno sestavlja enaindvajset podtem, ki zavzemajo 42 strani. Nevojaške teme so le tri in sicer *Cerkev med vojno*, *Ljudska oblast* in *Kultura, šolstvo, umetnost med vojno*.

Učbenik 1998:

Temo Slovenci med vojno sestavlja petnajst podtem, ki so napisane na osemindvajsetih straneh učbenika, od katerih sta »pogojno« nevojaški temi *Kultura kot del upora*, v kateri je govora o kulturnem udejstvovanju med vojno, in *Ljudska oblast*, ki prikaže politično organiziranost oblasti na Slovenskem.

8 Verifikacija hipotez in sklep

Glede na obliko in vsebino lahko učbenike iz raziskave uvrstimo v tri skupine:

- Začetni učbeniki iz let 1981, 1982, 1983, 1984, 1986
- prehodni učbeniki iz let 1989, 1990, 1992
- sodobni učbeniki iz let 1995, 1997, 1998, 1999, 2000

Pri rezultatih, ki jih je prinesla raziskava učbenikov iz obdobja 1981–2001, najbolj bode v oči razmerje deležev delno vojaških tem v učbenikih iz začetka 80. let (1982, 1983, 1984) v primerjavi z ostalimi učbeniki. Deleži teh treh učbenikov, namenjenih za drugi, tretji in četrti letnik, se gibljejo pod desetimi odstotki, naslednji najnižji delež pa ima s 26,3 % učbenik za tretji letnik iz leta 1999. Zakaj je torej delež DVT v teh učbenikih tako nizek? Zakaj od njih z 37,1 % izstopa najstarejši učbenik za prvi letnik iz leta 1981 in njegova posodobljena različica iz leta 1986, ki ju moramo šteti v prvo skupino učbenikov? Nizek delež DVT pri omenjenih temah lahko pojasnimo z manj kompleksnimi temami, ki so prisotne v teh učbenikih in so značilne za prvo skupino učbenikov. Veliko vlogo pa ima tudi časovno obdobje, ki je vsebovano v učbenikih, ki je glavni dejavnik za izstopanje učbenikov iz leta 1981 in 1986 po deležu DVT v začetni skupini, saj ta dva učbenika vsak zase vsebujeta časovno več kot 99 % človeške zgodovine (od prazgodovine do nekje 1850 n. št.). Ob takšnem časovnem razponu teme zajemajo po več desetletij ali celo stoletij skupaj, se je težje osredotočiti na zgolj nevojaško ali vojaško zgodovino, zato delež DVT pri teh dveh učbenikih v tej skupini tako izstopa.

Prejšnje poglavje nam že ponuja odgovor na prve štiri delovne hipoteze, ki pa jih je raziskava vse, z izjemo hipoteze ki se nanaša na drugi letnik, zavrnila kot neustrezne. Praviloma so deleži VT v začetni skupini učbenikov nižji od teh v prehodnih ali sodobnih učbenikih. Začetna skupina pravzaprav odstopa od drugih dveh skupin v več pogledih. Ključen za ta problem pa je vsebinski del učbenikov oziroma obdobja, ki so zajeta v učbenikih iz začetne skupine v primerjavi z ostalimi. Tako vsebuje učbenik za prvi letnik (1981, 1986) vsebine svetovne zgodovine od prazgodovine do srede 19. stoletja. Učbeniki za drugi letnik (1982) obravnavajo svetovno zgodovino od srede 19. stoletja do sedanjosti (sedemdeseta leta 20. stoletja). Učbeniki za tretji letniki vsebujejo zgodovino narodov SFRJ - od naselitve Slovanov na območje Balkana do konca I. svetovne vojne. Učbeniki za četrti letnik obravnavajo

zgodovino narodov SFRJ od obdobja med vojnama do sedanjosti (sedemdeseta leta 20. stoletja). Na drugi strani pa se v učbenikih za prvi letnik iz prehodne in sodobne skupine pojavljajo vsebine, ki so vezane na svetovno in nacionalno zgodovino od prazgodovine do začetkov srednjega veka. V učbenikih za drugi letnik druge in tretje skupine se pojavljajo vsebine vezane na obdobje od začetka srednjega veka do nekje 19. stoletja. V učbenikih za tretji letnik so vsebine vezane na obdobje med 19. stoletjem in začetkov I. svetovne vojne. V učbenikih za četrte letnike se obravnava obdobje od vključno I. svetovne vojne do sedanjosti (devetdeseta leta 20. stoletja). Porazdelitev tem torej izdatno vpliva na delež vojaških tem v učbenikih. Ker se tematsko učbeniki iz prehodnega obdobja in novejši učbeniki bolje pokrivajo, je dobro da pogledamo tudi primerjavo deležev teh dveh skupin. Podatki v grafih iz prejšnjega poglavja (7.1, 7.2, 7.3, 7.4), kažejo, da je upad deležev vojaških tem prisoten v drugem in četrtem letniku. Četrte delovne hipoteze torej ne moremo kar tako zavreči, saj pri vsebinsko primerljivih učbenikih delež vojaških tem vseeno upade.

Naslednja v vrsti delovnih hipotez je hipoteza številka V, ki se glasi: *Največji delež vojaških tem je v učbenikih za četrti letnik.* Ta domneva sicer drži, saj so deleži vojaških tem z 34,4 %, 39,1 % ter 27,7 % v učbenikih za četrti letnik med najvišjimi v raziskovalnem obdobju, med njih pa se je s 30,5 % vrnil tudi delež v učbeniku za tretji letnik iz leta 1983. Tudi v tem primeru ima vpliv porazdelitev zgodovinskih vsebin, saj učbeniki za četrti letnik iz sodobne skupine vsebujejo obe svetovni vojni, v začetni skupini pa le II. svetovno vojno, pa še te zgolj v povezavi z nacionalno zgodovino, I. svetovna vojna pa je iz nacionalnega vidika predstavljena že v učbeniku za tretji letnik.

Različna porazdelitev zgodovinskih obdobji po letnikih je vplivala tudi na zadnjo delovno hipotezo, ki se glasi: *Največji upad deleža vojaških tem je v učbenikih za četrti letnik gimnazije.* Največji upad ni deležen v učbenikih za četrti letnik, temveč v učbenikih za tretji letnik, saj iz začetnega 30,5 % deleža pade na 11,5 % leta 1992 oziroma 13,2 % leta 1999. Kar pa ne čudi, če primerjamo burno zgodovino zahodnega Balkana od njegove naselitve s Slovani od šestega stoletja do konca I. svetovne vojne s svetovno zgodovino 19. stoletja, polno novih znanstvenih in filozofskih dognanj.

Glede generalne hipoteze so pridobljeni podatki pokazali, da je desetletje po osamosvojitvijo RS prineslo kvantitativno zmanjšanje deleža vojaških tem v učbenikih za zgodovino, v

primerjavi z desetletjem poprej, saj je statistično gledano delež vojnih tem vseskozi padel le pri učbenikih za drugi letnik. Je pa treba poudariti, da je delež vojnih tem v najnovejšem učbeniku v primerjavi z najstarejšim za posamezen letnik v vseh primerih nižji, tako da lahko govorimo o kvantitativnem upadu med temi učbeniki. Vendarle pa so najnižji deleži vojnih tem v učbenikih iz prehodne skupine in so torej ti deleži v njihovih sodobnejših nadomestkih višji, kar kaže na kvantitativni porast deleža. Dejstvo, ki ta podatek še nekoliko poslabša, pa je, da se učbeniki iz prehodne skupine ujemajo z učbeniki iz sodobne skupine glede porazdelitve časovnih obdobj po posameznem letniku, kar za začetno skupino ne velja. Pravilna bi bila torej trditev, da so deleži vojaških tem v zgodovinskih učbenikih iz začetka osemdesetih let, nakar v učbenikih iz konca osemdesetih in začetka devetdesetih zaradi sprememb v časovnih okvirjih zajetih v posamezne letnike delež skokovito upade in ponovno nekoliko naraste v učbenikih iz konca devetdesetih let, vendar delež statistično ostaja na nižji ravni, kot v učbenikih iz začetka osemdesetih let.

9 Zaključek

Slovenija je hkrati z osamosvojitvijo prešla iz enopartijskega političnega sistema v večstrankarskega. Z demokratizacijo se je v Sloveniji začel tudi proces približevanja standardom zahodne Evrope in vključevanje v razne evropske in svetovne organizacije. Spremembe so se pojavile na vseh področjih družbe in tudi šolstvo ni bilo izjema. Tudi zgodovina kot učni predmet v šoli in z njo učbeniki, ki so se tam uporabljali so bili deležni teh sprememb.

Svet Evrope, katerega članica je od 1993 tudi Slovenija, je poudarjal, da je potrebno zmanjševati delež politične in vojne zgodovine v korist drugim vejam zgodovine. V učbenikih za gimnazije je bilo opaziti, da se je delež vojaških tem zmanjšal že pred vstopom Slovenije v to organizacijo. Je pa vsekakor zanimivo to, da je po tem letu delež teh tem narasel v učbenikih v treh od štirih letnikov.

Če smo spoznali kakšen, je bil odstotek vojaških tem v učbenikih med letoma 1981 in 2000, pa za primerjavo pogledjmo še, kakšna je vsebnost vojaške zgodovine v najsodobnejših učbenikih in primerjava z evropskimi učbeniki. Raziskava, ki je narejena za Ministrstvo za šolstvo in šport, je dala naslednje rezultate, ki pa se nanašajo na vse učbenike (osnovnošolske in srednješolske):

Pri tej vrsti zgodovine je Slovenija na prvem mestu. Vojaški zgodovini se namenja 10-12% prostora (največ v Modrijanovih učbenikih – 12 %). V evropskih državah namenjajo tej vrsti zgodovine najmanj pozornosti, npr. francoski učbeniki ji namenjajo le 3 %, nemški 5 %, britanski pa 8 %. (Slivar 2008, 245)

Iz tega lahko zaključimo, da je do vidnejšega upada prisotnosti vojaških tem prišlo po letu 2000. V primeru, da se bo nadaljeval trend približevanju zahodno evropskim državam, pa lahko pričakujemo, da bo ta delež z novo generacijo učbenikov še padel.

10 Literatura

1. Božič, Branko in Tomaž Weber. 1982. *Zgodovina 2*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
2. Brodnik, Vilma, Robert Jerančič, Zoran Radonjič in Tjaša Urankar – Dornik. 1997. *Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
3. Brodnik, Vilma, Robert Jernejčič in Srečko Zgaga. 2009. *Zgodovina 1. Učbenik za prvi letnik gimnazije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
4. Concile of Europe. 2012. *Who are we?* Dostopno prek: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> (5. februar 2012).
5. Gabrič, Aleš. 2005a. Šolstvo od reforme do reforme. V *Slovenska novejša zgodovina 2: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, ur. Jasna Fischer, 1143–1148. Ljubljana: Mladinska Knjiga.
6. --- 2005b. Zaostrenost mednacionalnih odnosov. V *Slovenska novejša zgodovina 2: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, ur. Jasna Fischer, 1165–1174. Ljubljana: Mladinska Knjiga.
7. --- 2005c. Kulturna obzorja v osemdesetih. V *Slovenska novejša zgodovina 2: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, ur. Jasna Fischer, 1219–1225. Ljubljana: Mladinska Knjiga.
8. Grana, Stane in Franc Rozman. 1999 *Zgodovina 3. Učbenik za tretji letnik gimnazije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
9. Grobelnik, Ivan in Ignacij Voje. 1983. *Zgodovina 3*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
10. --- 1990. *Zgodovina 2*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

11. Grobelnik, Ivan. 1981. *Zgodovina 1*. Poskusni učbenik. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
12. ---. 1986. *Zgodovina 1*. Dopolnjena izdaja. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
13. --- 1992. *Zgodovina 3*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
14. Hozjan, Andrej in Dragan Potočnik. 2000. *Zgodovina 2: učbenik za 2. letnik gimnazije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
15. Jessup, John E. Jr. in Robert W. Coakley. 2000. *A Guide to the Study and Use of Military History*. Washington D.C.: Center of Military History United States Army.
16. Kodela, Rudolf. 1986. *Vzgojno-izobraževalni program srednjega izobraževanja Družboslovno -jezikovna dejavnost*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
17. Kremenšek, Marija. 1989. *Zgodovina 1*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
18. Kremenšek, Marija in Štefan Trojar. 1984. *Zgodovina 4*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
19. Mihelač, Jaro. 1999. *Slovenci skozi čas*. Kronika slovenske zgodovine. Ljubljana: Založba Mihelač.
20. Osterman-Cenc, Terezija. 1992. *Gimnazijski program*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
21. Petrovič, Petar. 1981. *Vojni Leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
22. Repe, Božo. 1995. *Naša Doba: oris zgodovine 20. stol: učbenik za 4. razred gimnazije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
23. --- 1998. *Sodobna zgodovina: zgodovina za 4. letnik gimnazij*. Ljubljana: Modrijan.

24. Slivar, Brane. 2008. *Kvantitativna in kvalitativna analiza učbenikov (Projekt v okviru ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »konkurenčnost Slovenije 2006 - 2013«)*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/crp/2008/crp_V5_0245_porocilo.pdf (10. december 2011).
25. Slovensko predstavništvo v Strassbourgu. 2012. *Slovenija v Svetu Evrope*. Dostopno prek: <http://www.strasbourg.predstavnistvo.si/index.php?id=2204> (5. februar 2012)
26. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1995. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
27. Švajncer, Janez J. 1998. *Vojna zgodovina*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
28. Trojar, Štefan. 1994. Vloga delovnega učbenika zgodovine v učnem procesu. *Zgodovina v šoli* III.(1): 43–48.
29. Trškan, Daniela. 2002. Nova vloga predmeta zgodovine v sedanji Evropi. *Sodobna pedagogika. Specialne (posebne) didaktike in kurikularna prenova* 53(2): 64–76.
30. --- 2004. *Didaktika zgodovine. Gradivo za predavanja in vaje (gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, oddelek za zgodovino.
31. Turk Škraba, Mira. 1996. *Učni načrt za zgodovino v gimnaziji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
32. Vodopivec, Peter. 2006. *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Ljubljana: Modrijan.
33. Voglar, Dušan. 1995. *Enciklopedija Slovenije* 9. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
34. --- 2001. *Enciklopedija Slovenije* 15. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga.

35. Wikipedia. 2012. *Vojna zgodovina*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Vojna_zgodovina. (5. februar 2012)

36. --- 2012. *Vojaška zgodovina*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Vojna_zgodovina (5. februar 2012)